290994

Ўзбекистон - келажаги буюк давлат

Халқ сўзи

1991 йил 1 январдан чиқа бошлаган

Ўзбекистон Республикаси Олий Кенгаши ва Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг газетаси

23 сентябрь, жума, 1994 йил
Сотувда эркин нархда. № 187 (935)

ХАЛҚИМИЗ ИРОДАСИ БИЛАН САЙЛАНГАН ДАСТЛАБКИ ОЛИЙ КЕНГАШ ДАВЛАТИМИЗ ВА ЖАМИЯТИМИЗ ҲАЁТИДА ТАРИХИЙ БУРИЛИШГА АСОС СОЛДИ

ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ ОЛИЙ КЕНГАШИНИНГ XVI СЕССИЯСИ ТЎҒРИСИДА АХБОРОТ

22 сентябрь куни Тошкентда Ўн иккинчи чақириқ Ўзбекистон Республикаси Олий Кенгашининг Ўн олтинчи сессияси иш бошлади. Сессияни Ўзбекистон Республикаси Олий Кенгаши Раиси вазифасини бажарувчи Э. Халилов очди.

Мажлис аҳли Ўзбекистон халқ депутати, марҳум Қўзибоқар Синдоров хотирасини бир дақиқа сукут билан ёдга олди.

Депутатлар сессия кун тартибини тасдиқлади ва котибиятни сайлади.

Ўзбекистон Республикаси Президенти Ислом Каримов сессияда катта нутқ сўзлади. Олий Кенгаш Республика Президентининг нутқи юзасидан қарор қабул қилди.

Кичик танаффусдан кейин мажлисни Ўзбекистон Олий Кенгаши раисининг ўринбосари Б. Бугров бошқарди.

Олий Кенгаш Раиси вазифасини бажарувчи Э. Халилов "Ўзбекистон Республикаси Олий мажлиси тўғрисида"ги конституциявий қонун лойиҳаси ҳақида маъруза қилди. Қонун қабул қилинди.

Шундан кейин республика адлия вазири А. Мардиевнинг Ўзбекистон Республикасининг жиноят, жиноят-процессуал ҳамда маъмурий жавобгарлик тўғрисидаги кодексларининг лойиҳалари ҳақидаги маърузалари тингланди. Бу кодекслар ҳам Олий Кенгаш томонидан қабул қилинди.

Ўзбекистон парламенти ўз ишини давом эттирмоқда.

Ўзбекистон Республикаси

Президентининг Фармони

Ш. З. БОБОХОНОВНИ ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИНИНГ МИСР АРАБ РЕСПУБЛИКАСИДАГИ ФАВҚУЛОДДА ВА МУХТОР ЭЛЧИСИ ЭТИБ ТАЙИНЛАШ ТЎҒРИСИДА

Шамсутдин Зиёвутдинович Бобохонов Ўзбекистон Республикасининг Миср Араб Республикасидаги Фавқулодда ва мухтор элчиси этиб тайинлансин.

Ўзбекистон Республикаси Президенти
И. КАРИМОВ

Тошкент шаҳри,
1994 йил 22 сентябрь

Ўзбекистон Республикаси

Президентининг Фармони

Ш. З. БОБОХОНОВГА ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИНИНГ ФАВҚУЛОДДА ВА МУХТОР ЭЛЧИСИ ДИПЛОМАТИК МАРТАБАСИНИ БЕРИШ ТЎҒРИСИДА

Шамсутдин Зиёвутдинович Бобохоновга Ўзбекистон Республикасининг Фавқулодда ва мухтор элчиси дипломатик мартабаси берилсин.

Ўзбекистон Республикаси Президенти
И. КАРИМОВ

Тошкент шаҳри,
1994 йил 22 сентябрь

ИЖОБИЙ ИШЛАРИМИЗНИ ОХИРИГА ЕТКАЗАЙЛИК

ПРЕЗИДЕНТ ИСЛОМ КАРИМОВНИНГ ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ ОЛИЙ КЕНГАШИ XVI СЕССИЯСИДА СЎЗЛАГАН НУТҚИ

Ассалому алайкум, муҳтарам халқ ноиблари!

Қадрли дўстлар!

Олий Кенгашнинг бугунги XVI сессияси давлатимиз ва жамиятимиз тараққиётида муҳим аҳамиятга моликдир.

Аввало, бу сессия Ўзбекистон Республикаси мустақиллигининг уч йиллиги санасига тўғри келгани билан эътиборга сазовор. Куни кеча бўлиб ўтган байрам тантанаси бутун халқимиз ва жаҳон аҳлига танлаган йўлимизнинг тўғрилигини, мустақил тараққиётнинг ҳаётимиздаги аҳамиятини яна бир намоён этди.

Бу байрамни мамлакатимиз барқарорлик ва фуқаролар тотувлиги ҳукм сурган бир шароитда, бозор иқтисодиёти сари амалий қадамлар қўйилаётган, аҳоли ижтимоий жиҳатдан ҳар тарафлама муҳофаза қилинаётган, давлатимиз халқаро миқёсда кенг эътироф этилаётган бир вазиятда нишонлади.

Уч йил — тарих учун қисқа фурсат. Аммо жамият тараққиётини ҳал қилувчи замонда давр календарь варақалари билангина эмас, балки жамиятнинг сиёсий, иқтисодий, ижтимоий ва маънавий ҳаётида амалга оширилаётган ўзгаришларнинг теранлиги ва аҳамияти билан ўлчанади.

Тўла асос билан айтиш мумкинки, биз ўз миллий давлатимиз ривожининг бутун бир тарихий даврини босиб ўтдик, давлат тизими ва ижтимоий ҳаётнинг барча соҳаларида муҳим ўзгаришларга эришдик.

Ҳеч бир муболағасиз айтиш мумкинки, халқимиз иродаси ҳамда ваколати билан сайланган дастлабки Олий Кенгаш давлатимиз ва жамиятимиз ҳаётида тарихий бурилишга асос солди, пойдевор қурди ва бошқарди.

Ўйлайманки, ҳозир ҳар биримиз, ҳар бир депутат бугун тарих бўлиб қолган фаолиятимиздаги биринчи қўйган қадамларимизни, ўша унутилмас кунларни хаёлда қайтадан яшаб тургандекмиз. Шу боис ўша мураккаб, чигал, айни вақтда шарафли кунларнинг мазмун-моҳиятини яна бир карра кўз ўнгимиздан, юрак ва тафаккуримиздан ўтказишимиз табиий ҳолдир.

Чунки, биз бу қисқа муддат мобайнида асрларга тенг долғали бир ҳаётни бошимиздан кечирдик. Тарихда асло ўхшаши бўлмаган ижтимоий жараёнларга дуч келдик. Тақдир бизнинг авлодимиз, сизу бизнинг зиммамизга мисли кўрилмаган синов ҳамда вазифаларни юклади.

Шунинг учун ҳам бугун босиб ўтган йўлимизга холисона назар ташлаш, уни даврнинг асосий хусусиятлари нуқтаи назаридан идрок этиб баҳолаш зарур, деб ҳисоблайман. Баҳолаганда ҳам шунчаки расмий кўз билан эмас, балки инсонийлик нуқтаи назаридан тўғри ва ҳалол баҳо бериш лозим.

Нега деганда, жамиятдаги ҳар қандай янгиланиш, ҳар қандай ўзгариш аввало инсон учун, унинг ҳаётини фаровон этиш учун амалга оширилмоғи даркор. Биз бу ғояни ўз фаолиятимизнинг бош мақсади деб белгиладик ва шу йўлдан оғишмай боришга интилмоқдамиз.

Аслини олганда, биз ҳисоботни халқимиз олдида, давр олдида беришимиз даркор. Қилган ишларимиздан элу юртимизга нима наф тегди, депутат, раҳбар, ёки оддий фуқаро сифатида ватанга қандай фойда келтирдик, деб ўзимизга савол берсак, менингча, адолат юзасидан иш тутган бўламиз.

Чунки оҳир-оқибатда бизнинг барча ишларимизга ҳаққоний баҳо берадиган одил ҳакам — бу халқ, шу азиз юртдошларимиздир.

Шу маънода ўтган даврга, аввало, дунёнинг сиёсий-ижтимоий жараёнлари нуқтаи назаридан назар ташлаш ўринлидир.

Маълумки, XX асрнинг сўнгги ўн йиллиги улкан ва унутилмас воқеаларга ниҳоятда бой бўлди. 70 йилдан зиёд вақт давомида дунё икки қарама-қарши лагерга бўлиниб, инсоният доимий таҳлика остида яшади. Жаҳонда ўзаро таҳдид ва қўрқув муҳити ҳукм сурди.

Айни пайтда ер юзининг турли минтақаларида миллий озодлик ва мустақиллик ҳаракатлари кучайиб борди. Мазлум халқларнинг эрк учун кураши асрнинг ғоясига айланди. Ўзга давлатларга тобе бўлиб келган кўплаб мамлакатлар бирин-кетин эркинликка эриша бошлади. Мустамлакачилик сиёсати ижтимоий ҳодиса сифатида халқаро майдонда ҳалокатга маҳкум этилгани тобора аён бўла борди.

Айтиш мумкинки, бу жараён XX асрнинг энг асосий, энг муҳим ижтимоий-сиёсий тамойили сифатида ажралиб туради.

Ва ниҳоят, аср адоғига келиб тарих тақозоси билан оламдаги йирик ва сўнгги империялардан бири бўлмиш СССР емирилди. Ҳар қанча олийжаноб шиорлар билан бежаб бўялса-да, моҳият эътиборига кўра мустамлака салтанати бўлган Совет Иттифоқи бесамар коммунистик тажриба қурбони бўлди.

Дунёнинг олтидан бир қисмини эгаллаган улкан мамлакатда мутелик ҳолатида яшаган халқлар қарамлик кишанларидан халос бўлдилар. Уларнинг ҳар бири ўз имконияти, ўз ақл-заковати даражасида миллий давлатларни барпо этишга киришди.

Ўзбекистон халқи ҳам асрий орзусига эришди. Азиз Ватанимиз узра истиқлол байроғи ҳилпиради.

Ҳурматли депутатлар!

Юртдошлар!

Кейинги тўрт-беш йилда орттирилган озми-кўпми тажрибамиз, жамиятимизда бўлаётган ўзгаришлар, мамлакатимизда кечаётган жараёнларнинг хусусиятлари дастлабки якунлар, ютуқ ва хатоларимизнинг сабоқлари ҳақида айрим хулосаларни чиқаришга имкон беради.

Лекин бундай хулосаларни баён этиш ва таҳлил қилишдан олдин, бир зумга бўлса-да, тўрт-беш йил муқаддам бошимиздан кечган 1989-1990 йилларга хаёлан қайтайлик.

Баъзи бир ғоят қийин, лекин табиий саволларга жавоб берайлик:

— Ўйлаб кўринглар, азиз дўстлар, ўшанда бизлар ким эдик?

— Ўша йиллар умуман қандай давр эди?

— Тақдиримиз, эркимиз кимларнинг қўлида эди?

— Каъба деб қаерга сиғинар эдик? Ҳар тонг "Ассалом!.. деган мадҳия оҳанглари остида кимларга қуллуқ қилиб уйғонардик?

— Тилимиз, динимиз қай аҳволда эди? Имом Бухорий, Ат-Термизий, Хожа Баховаддин Нақшбандларнинг муқаддас хокларига эътибор бормиди? Амир Темур, Бобур ва бошқа улуғ бобокалонларимизнинг буюк номлари қайси тупроқларга қоришиб ётган эди?

— Миллий ғуруримиз, инсонлик шаънимиз, урф-одатларимиз қандай тушунчаларга алмаштирилган эди?

— Хўш, ўзимиз-чи? Ўзимиз ўзлигимизни билармидик? Қандай мўътабар замин, улуғ аждодларимизнинг ўлмас мерослари билан озиқланган ер ўғлонлари эканимизни англармидик?

— Айтинглар, ўша кезлари Ўзбекистонни дунёда биров билармиди! Биров бизлар билан ҳисоблашармиди? Жаҳон миқёсида бирор киши бизни назарига илармиди?

— Юртимиз қандай ва қанча беқиёс бойликлар хазинаси эканидан қай биримиз хабардор эдик?

— Гўё миллий ифтихор бўлмиш пахта, ҳақиқатда миллий ғурур ўрнига бўйинтуруқ бўлиб, халқимизни ялангоёқ қилишдан, бошимизга азоб-уқубат, таъна-маломатдан бошқа нима келтирарди?

— Яна бир бор эслаб кўринглар, азиз юртдошларим, куни кеча эмасмиди бошимизни кўтармасдан яшаганимиз? Кремлнинг ҳар бир имосига маҳтал бўлиб, ярим қуллик ҳолатида кун кечирганимиз?..

У кунларни унутишга бизнинг асло ҳаққимиз йўқ. Буни ҳаммамиз яхши англаб олишимиз зарур.

Ёки истиқлолнинг дастлабки чоғларини ёдга олайлик. Ўша пайтларда шундай чигал, хатарли вазиятлар рўй бердики, агар биз салгина янглишсак, ҳушёрлик ва қатъиятни озгина бой берсак, баъзи бир бақириқ-чақириқ йўлига ўтган "доҳий"ларнинг гапига кирсак, ўта хотиржамлик ва ғафлатга берилсак, эҳтимол, бугунги кунда халқимиз тақдири, ватанимиз тақдири бутунлай бошқа йўлдан кетиши, боши берк кўчаларга кириб қолиши мумкин эди.

Буниям аниқ тасаввур қилишимиз керак.

Шукурки, Оллоҳ барчамизга шундай қийин фурсатларда ақл-идрок берди, сабр-матонат ато этди, бир-биримизга бўлган меҳр-оқибатдан айирмади. Халқимиз, миллатимиз шу мушкул синов кунларига том маънода бир тану бир жон бўлиб бардош берди, ўзининг улуғ фазилатлар соҳиби эканини яна бир карра намойиш этди!

Бунинг учун мен шу элу юртнинг бир фарзанди сифатида мана шу юксак минбардан туриб халқимизга таъзим қиламан.

Бизнинг бугун эришган энг катта ютуғимиз, энг катта бойлигимиз — халқимизнинг ақл-заковати, унинг танлаган йўлимизга ишончи, мамлакатимизда ҳукм сураётган халқларaро дўстлик, фуқаролар тотувлиги, юртимизнинг тинчлиги ва осойишталигидир.

Чунки фақатгина шу йўл билан халқимизни, миллатимизни таҳликали дунёда омон сақлаш ва камолга етказиш мумкин.

Азиз дўстлар!

Юқорида зикр этилган фикрларни умумлаштирсак, бугунги кунимизни тўқсонинчи йил билан солиштирсак, қиёсласак, ҳаётимизда бўлаётган ўзгаришларни, эришилган ютуқларимизнинг асосий мезони деб:

Биринчи навбатда, одамларнинг дунёқараши ўзгариши, ғурур, орият, шаън ва номус туйғулари кучайиши, ҳаётга ва меҳнатга муносабати, Ватанга, юртимизга меҳри, эгалик ва масъулият ҳисси кучайишини кўрамиз.

Қайта қуриш даврида кишилар онги бузилганини бир марта эслаб кўрайлик. Ўшанда бизлар ҳам юқумли бир касалга мубтало бўлувдик. Яъни, сохта демократия ниқоби остида қилинган узоқни кўзламаган турли ҳаракатлар ҳали ҳам ёдимизда. Биз шундай касалликдан бошқаларга нисбатан анча осон қутилдик.

Мамлакатимиз — ягона оила, деган ақида қарор топди. Жамоаларда, маҳалла-кўйда, оилада маънавий иқлим соғайганини ўз кўзимиз билан кўриб турибмиз. Бу янги даврнинг олийжаноб хусусиятларидан биридир.

Бугунги кунимизга хос ёрқин хусусиятлардан яна бири миллатнинг ўзлигини англашидир. Ниҳоят, қайси заминда яшаётганимизни ҳис этиш, қандай гўзал ва қадимий юрт фарзанди эканимизни тугал англаш фурсати келди.

Ҳаётимизда, умуминсоний қадриятларга интилиш билан бирга, Шарқ фалсафаси муносиб ўрин топяпти. Орамизда яна қайтадан мусулмончилик, халқимиз соддагина қилиб "ўзбекчилик" деб атайдиган меҳру оқибат, ўзаро чидам ва ҳурмат, ўзгаларнинг дардига ҳамдард бўлиш каби олийжаноб фазилатлар қарор топяпти. Бу улуғ ақидалар қалбимиз тўридан тобора кўпроқ жой олаётгани катта аҳамиятга эга.

Ота-боболаримиз дини бўлмиш Ислом динимизни қадрлаш, унинг таълимоти ва таъсири ҳаётимизни, маънавиятимизни янги маъно билан тўлдиришга хизмат қилмоқда. Буни ҳеч ким инкор эта олмайди.

Наслу насабини билмаган киши инсон саналмайди. Неча йиллар бизни тарихимиздан, динимиздан, маънавий меросимиздан ғофил этишга уриндилар.

Аммо биз ҳурриятни орзу этишдан, ҳуррият учун курашишдан чарчамадик. Маслагимизни, наслу насабимизни доимо ёдда сақладик.

Улуғ бобокалонларимиз руҳига, башарият тарихи ва маданияти хазинасига катта ҳисса қўшган улуғ аждодларимизга улар қолдирган улкан меросга муносиб бўлиш истаги жамиятимиз аъзолари орасида кенг ёйилиши, ҳар бир фуқаронинг онгидан

(Давоми 2-бетда).

ИЖОБИЙ ИШЛАРИМИЗНИ ОХИРИГА ЕТКАЗАЙЛИК

(Давоми. Боши 1-бетда).

мустаҳкам жой олиши — бу ҳам янги замоннинг муҳим хусусияти.

Ўзбекистон — муқаддас Ватан. Ота-бобомиз хоки ётган ер. Ўзимиз ётадиган ер. Фарзандларимизни шу заминга садоқат руҳида тарбиялаш, уларнинг қалбларида шу муборак заминнинг ҳар бир қаричига меҳру муҳаббат уйғотиш — бугунги куннинг энг устивор фазилатларидан бирига айланаётгани ҳаммамизни қувонтиради.

Тарихий шон-шуҳратимизни, бугунги кунимизни, жаҳонда тутган ўрнимизни англаб, порлоқ келажакка муносиб соғлом авлодни тарбиялаш ва вояга етказишга эътибор бераётганимиз ҳам — бугунги кунимизнинг ёрқин белгисидир.

Янги жамият ва давлат қуришда дадил қадамлар қўйдик.

Тоталитар тузумдан ва унинг бошқарув услубларидан батамом воз кечдик. Республикада жаҳон тажрибасига жавоб берадиган, ўзимизнинг дунёқарашимизга мос сиёсий тизим қарор топяпти.

Вилоятлар, шаҳар ва туманлар ҳудудида миллий онгимиз ва анъаналаримизга хос ҳокимлик институти барпо этилди. Айни замонда, маҳаллий ўз-ўзини бошқаришга, яъни маҳаллага катта эрк ва ҳуқуқлар берилди. Янги бошқарув тизими халқимиз табиатига, халқимиз талабига мос келиб, юртимизда тинчлик ва тотувликни сақлаш гарови бўлмоқда.

Бошқарувга янги ва ёш, жисмоний ва маънавий соғлом авлод вакилларининг кўпроқ жалб этилаётгани ҳам — бугунги куннинг яна бир фазилатидир.

Катта ютуқларимиздан яна бири шуки, биздан олдинги авлодлар озиқланган муборак заминда янги юксак бино — буюк давлат қуриш ва жаҳон давлатлари орасида муносиб ўрин эгаллаш учун ҳаракат бошланди.

Бу улуғвор мақсад сари сабот билан интилиш ҳам — янги давр аломатидир.

Юртимизда бошланган бундай ҳаракатларда фахрийларимиз, нуроний отахонларимиз ва онахонларимизнинг ҳиссаси катта бўлгани бизни беҳад қувонтиради. Уларнинг биз билан бирга, ёнма-ён, елкама-елка туриб, бизларга ақл ўргатиб, онгимизни бойитиб, керак бўлган чоғларда, бугунги тинч ва осойиш ҳаётимизнинг қадрини тўғри тушунтириб, савобли ишларимизга оқ фотиҳа бериб тургани бизга доимо мадад бўлади, кучимизга куч, ғайратимизга ғайрат қўшади.

Яъники, бизнинг жамиятда бўлиниш, парокандалик юз бермади. Аҳиллик ва умум маслаҳати қарор топди. Бу ҳам бизнинг энг муҳим ютуғимиз ва кучимиздир.

Айни замонда, ўз миллий мафкурамизни шакллантириб, ўзлигимизни тобора кўпроқ англаб бораётган бир шароитда бошқа миллатларга ҳурмат, юртимизда яшаётган ҳар бир инсонга — унинг ирқи, миллати, диний эътиқодидан қатъи назар — муносиб шароит яратиб бериш йўлида қилинаётган саъй-ҳаракатлар ҳам бугунги даврнинг энг олийжаноб фазилатидир.

Ҳурматли депутатлар!

Бугунги ҳаётимиздаги энг долзарб вазифа, бу — иқтисодий ислоҳатларни тез суръатлар билан пировардига етказиш, уларнинг самарасидан баҳраманд бўлишдир.

Бунинг учун бошлаган ишларимизни жадал давом эттиришимиз керак. Бугунги кундаги энг муҳим ва ҳал қилувчи вазифа — мулкни давлат тасарруфидан чиқариш, хусусийлаштириш ишларини охирига етказиш, мулк шаклини ўзгартириб, уни ўз эгасига топшириш деб биламан.

Бу вазифани бажаришда — хоҳ саноатда ёки қурилишда, хоҳ савдо ёки хизмат кўрсатиш соҳасида, хоҳ қишлоқ хўжалик тармоқларида бўлсин — ҳеч қандай расмиятчиликка, хўжакўрсинликка, "мендан кеттунча — эгасига етгунча" деган бепарволикка йўл бермаслик керак.

Белгиланган тадбирларимизда энг катта эътибор — мулкчилик шаклидан қатъий назар — корхона, ташкилот, хўжалик меҳнат жамоаларининг **иқтисодий мустақиллигини** янада мустаҳкамлаш, уларнинг масъулиятини оширишга қаратилади.

Яна бир муҳим масала. Шахсий ва хусусий мулк эгаларига, уларнинг даромадига кўз олайтирмасдан, кенг йўл очиб бериш. **Қонун ва фармонларимизда белгилаб қўйилган дахлсизлик ва кафолатларнинг қоғозда эмас, амалда бўлишига эришмоқ даркор!** Афсуски, ҳозирча ҳаётда шундай бўлмаяпти. Аввалги — ҳаммани сунъий равишда тенглаштириш даври ўтди. Бу масаладаги қарашимизни ўзгартиришимиз даркор. Чунки бир одам ҳалол меҳнати орқали бойиса, бошқаларга ҳам нафи тегади. Халқ бой бўлади.

Маълумки, меҳнат жамоаларига биз талай эркинликлар бердик.

Халқ хўжалигини бошқариш тизими қайта тузилди. Вазирликлар ва уларнинг органлари маъмурий бошқарув тизимининг жойлардаги бўлими сифатида тугатилди.

Давлат буюртмалари бекор қилинди ёки кескин қисқартирилди. Эркин нархга ўтдик. Бор ҳуқуқ ва имкониятлар бевосита ишлаб чиқарувчининг ўзларига бериб қўйилди.

Бу тадбирларимиз илк самарасини бермоқда. Лекин ислоҳотлар йўлидаги фаолиятимизни танқидий кўз билан холисона баҳоласак, кўп ачинарли ҳолатларни кўриш мумкин.

Аввало, ишлаб чиққан дастуримиз, тадбирларимизни ҳаётга тадбиқ қилишда айрим раҳбар ва ходимларнинг **тушунчаси, ислоҳотга муносабати ва масъулияти, иш бажариш интизоми** кўп жойларда талаб даражасида эмас.

Бир нарсани жуда яхши ўрганиб олганмиз: минбарларда, мажлисларда сўзга чиқиб, ислоҳотларни мақтаймиз, иш қиляпмиз, деб одамларни ишонтирамиз, баланд парвоз ваъдалар берамиз, амалда эса — бутунлай бошқа ҳолат.

Бундай юқумли касалликдан, хўжакўрсинга вайсашдан, расмиятчиликдан тезроқ қутилиш керак. Бундай ҳолатнинг чўзилиши, аввало, ислоҳотнинг ўзига, аҳамияти ва обрўйига доғ тушириши, охир-оқибатда эса, одамларимизнинг ислоҳотлардан ихлоси қайтишига сабаб бўлиши мумкин.

Бугунги энг муҳим вазифа — халқимизнинг, ишчиларимизнинг бор кучини бунёдкорликка сафарбар қилиш.

Албатта, ҳаммамиз ҳам биринчи навбатда, раҳбарлик лавозимида ўтирган кишилар, бугунги кун талабларига жавоб бериш учун билим ва малакамизни оширишимиз, замонавий тажрибаларни қунт билан ўрганиш, изланиш ва тадбиркорлик йўлида ўзимизни аямаслигимиз лозим.

Албатта, тайёр раҳбар ва мутахассисларни топиш қийин. Аслида бу — энг мураккаб масала. Чунки раҳбарлик қобилияти ҳам одамнинг пешонасига битилган бўлади. Агар раҳбар эгаллаган лавозимига муносиб бўлса, ўша жойда халқ ўз ҳимоясини топади. Лекин, минг афсуски, раҳбарларимизнинг кўпчилиги ҳануз боқимандалик кайфиятидан қутилгани йўқ, эски тизимнинг қотиб қолган услуб ва асоратларидан халос бўлмаяпти.

Кимдир юқоридан келиб уларга ҳамма шарт-шароитларни ташкил қилишига умид боғлаб, ўз масъулиятини сезмасдан ўтирган раҳбарларни учратиш жуда ачинарли ҳолдир.

Ҳаммамиз яхши тушунамиз: бугунги қийинчиликларни енгиш, тўғри йўл топиш, бу — жуда мураккаб ва қийин вазифа. Лекин, шу билан бирга, раҳбарлик қобилияти бўлган, керак бўлса, қаттиққўллик хусусиятларига эга, инсофли, диёнатли одамларнинггина раҳбарлик тўнини кийишга маънавий ҳаққи бор. Элим, юртим деб ёниб яшаш керак деган шиор энг аввало ана шу раҳбарларнинг ҳаётий маслаги бўлмоғи лозим.

Ҳаётий тажриба шуни кўрсатдики, инсофли, янгиликка интилувчи, кучли раҳбар атрофида соғлом фикрловчи, изланувчан, тадбиркор ва ишбилармон кишилар кўпаяди. Қарабсизки, бундай иш қайнаб турган жойда муҳит ҳам соғлом, одамларнинг кайфияти ҳам яхши.

Муҳит қаерда носоғлом? Бу саволга аниқ жавоб бериш мумкин.

Қўлидан иш келмайдиган, манманликка берилган, ғўдайган, атрофидагиларни менсимайдиган, уруғчилик, маҳаллийчиликни авж олдирган, аввало ўз манфаатини кўзлайдиган раҳбар шундай носоғлом аҳволга, жанжал, тўполон, қарама-қаршилик ва адоватга тўла муҳитга сабаб бўлади.

Халқимиз "бир кун жанжал бўлган жойдан қирқ кун барака кетади", деб бежиз айтмайди, муҳити носоғлом бундай хўжалик ва туманларда ҳақиқатдан ҳам файзу барака ва омад йўқолади. Шунга қараб, хулосани ўз вақтида чиқарсак, ишимиз ҳам ўнгидан келиб, тезроқ юришиб кетади.

Ҳурматли халқ ноиблари!

Ҳаммангизга маълумки, бизга эски тузумдан мерос бўлиб қолган носоғлом иқтисод асоратларини йўқотмасдан, айниқса, хом ашё минтақасига айланган, бир ёқлама ривожланган ишлаб чиқаришни ўзгартирмасдан туриб, тўла мустақилликка эришиш қийин.

Ўтмишнинг бундай оғир асоратларини ҳали ҳамон сезиб турибмиз.

Шу боисдан ҳам эски хатоларни тузатиш билан бир вақтда, бутунлай янги иқтисодиётни шакллантиришимиз керак.

Соҳа тизимлари жиддий ўзгаришларга муҳтож. Қисқа вақт мобайнида кескин ўзгаришларга эришиш, биринчи навбатда, ихчамгина замонавий технологияга суянган тайёр маҳсулот чиқарувчи корхоналарни бунёд этиш ўта мушкул экани равшан ва бу кўплаб маблағ ҳамда инвестицияларни талаб этади.

Лекин бугуннинг ўзидаёқ халқ хўжалигини жумҳурият эҳтиёжлари ва халқ талаблари томон буриш учун бутун кучимизни сарфлашимиз зарур. Бу соҳада дастлабки қадамлар қўйилди. Энди уларни мустаҳкамлаш ва янада ривожлантириш керак.

Маълумки, ҳар қандай давлат, шу жумладан, жумҳуриятимиз ҳам энергетика мустақиллигига эришгандагина чин маънода мустақил бўла олади. Яқин-яқингача биз ҳаёт-мамотимизга дахлдор нефть, нефть маҳсулотлари ва энергия ресурсларини асосан Россиядан олиб келишга мажбур эдик. Лекин кейинги икки-уч йил мобайнида бу соҳада ҳам мустақилликка эришиш йўлида кўп иш қилинди. Мен бугун Мингбулоқ, Кўкдумалоқ конларини ўзлаштиришда матонат кўрсатган инсонларга яна бир бор ташаккур айтаман.

Бугун эса вазият ўнгланмоқда. Ёқилғи-энергетика мажмуи яхши ишламоқда. Нефть, табиий газ, кўмир қазиб олиш ҳажми кўпайди. Нефть қазиб олиш ҳажми икки баробар ортди, мамлакатимизнинг ўзида мазут, дизель ёнилғиси, нефть мойларини ишлаб чиқариш сезиларли даражада ортди. Бу борада Мингбулоқ ва Кўкдумалоқдаги нефть конлари яхши истиқболлар очмоқда. Бухоро нефтни қайта ишлаш заводини қуриш ишлари жадал давом этмоқда.

Бутун Ёқилғи-энергетика комплексини бундан буён ҳам жадал ривожлантириш сиёсатимизнинг устивор вазифаси бўлиб қолаверади.

Жумҳуриятимиз ҳамиша ўзининг қишлоқ хўжалик соҳасида етиштириладиган хомашёси билан донг таратиб келган. Шу нуқтаи назардан, қайта ишлаш соҳаларида ихчамгина ва тижорат талабига жавоб берадиган корхоналарни қуриш ва уларни замонавий технология билан таъминлаш, сифатли ва рақобатга бардошли халқ истеъмол маҳсулотлари тайёрлашни йўлга қўйиш муҳим стратегик вазифа бўлиб қолмоқда.

Энди биз хомашё ёки арзон-гаров ярим тайёр маҳсулотлар эмас, аксинча, замонавий, ўта харидоргир тайёр моллар сотишни ўрганишимиз зарур.

Ҳудудий тизимни такомиллаштиришга ҳам алоҳида эътибор бериш зарур. Вилоятлар ва Қорақалпоғистон Республикасининг салоҳияти ва меҳнат имкониятларидан етарли даражада ва самарали фойдаланаётгани йўқ.

Юртимизда ҳалигача ишлаб чиқариш базаси ривожланмаган. Инфраструктураси қолоқ аҳоли пунктлари ва қишлоқлар кўплаб топилади.

Афсуски, айрим жойларда одамлар сифатли ичимлик сув, табиий газ ва маиший хизмат турларидан баҳраманд бўла олмаяпти. Галдаги вазифа қишлоқ аҳолисига ҳам шаҳардагидан қолишмайдиган шарт-шароит яратиб беришдан иборатдир.

Бунинг учун ҳудудларни комплекс ҳолда ривожлантириш, қишлоқнинг ижтимоий қиёфасини тубдан ўзгартириш — бугунги долзарб вазифамиздир.

Илгари бир неча бор таъкидлаган гапни яна бир марта қайтариб ўтмоқчиман: ўзининг келажагини ўйлайдиган ҳар бир давлат, аввало, қишлоқ хўжалигини ривожлантиришга кўмак бериши зарур. Унга ҳар томонлама: иқтисодий, моддий ва илмий-техник жиҳатдан ёрдам қилмоғи шарт. Қишлоқ иқтисодимиз ва халқимиз фаровонлиги пойдеворидир.

Биз шу пайтгача қишлоқ хўжалигига асосий эътибор бериб келдик ва шундай бўлиб қолажак. Бу соҳага кўп имтиёзли иқтисодий шароит яратилмоқда. Пахта ва ғалланинг харид нархлари бир неча марта оширилди. Қишлоқ хўжалик маҳсулотларининг деярли барчаси эркин нархларда сотилмоқда. Давлат буюртмасини пешма-пеш камайтириб, хўжаликларнинг ўзига кўпроқ иқтисодий эркинлик беряпмиз. Давлат хўжаликлари жамоа ва ижара хўжаликларига айлантирилмоқда.

Деҳқон-фермер хўжаликлари сони, улар ихтиёридаги ер майдонлари ва томорқалар кўпаймоқда.

Шу билан бирга, қишлоқдаги ислоҳотлар тоқат қилиб бўлмайдиган даражада суст кечаётганини ҳам тан олиш керак.

Билмадим, сиз ҳурматли депутатлар буни қандай баҳолайсиз, лекин, менимча, қишлоқда ўтказилаётган ислоҳотларни охиригача етказиш йўлида тўсиқ-ғов бўлиб турган **расмиятчилик, лоқайдлик, ўтакетган бепарволик, боқимандалик ва порахўрлик** каби иллатларга қарши жиддий кураш бошлаш вақти келди, деб ўйлайман.

Токайгача ислоҳот йўлида қонун-қарорлар қабул қилиб, уларни амалга оширишга турли поғоналарда тўсиқ бўлиб турган масъулиятсиз, ўз манфаатларидан ўзга ҳеч нарсани билмайдиган одамларга чидаб юрамиз?

Токайгача тили бошқа-ю, дили бошқа бўлган одамларни сафимизда сақлаймиз?

Бугунги вазиятга бир назар ташласак, юқорида — Республика даражасида қабул қилинган фармон ва қарорлар жойларга етиб боргунча, айрим мунофиқ амалдорлар уларни амалга ошириш у ёқда турсин, мазмунини ҳам ўзгартириб юборади. Айтинглар, токайгача бу аҳволга тоқат қилиб турамиз?

Ҳурматли юртдошлар!

Ўзбекистон учун, халқимиз учун, иқтисодий мустақиллигимизга эришиш учун ғаллага бўлган эҳтиёжимизни ўз кучимиз билан қондиришнинг аҳамияти ҳақида ортиқча гапиришнинг ҳожати йўқ.

Оддий ҳисоб-китоблар шуни кўрсатадики, халқимизни боқиш учун 3 миллион 800 минг тоннага яқин ғалла керак. Шунча ғалла тайёрлаш учун Ўзбекистонда тўла шарт-шароит ва имконият бор. Шу йилнинг ўзида ғаллакорлик учун 650 минг гектар суғориладиган ва 550 минг гектар лалми ер ажратилган эди.

1995 йилда эса бу мақсадларга, лалми ердан ташқари, суғориладиган ернинг ўзидан 1 миллион гектарга яқини ажратилиши белгиланди. Ўзингиз бир ҳисоб-китоб қилиб кўринг, қадрли дўстлар, агар шунча суғориладиган ернинг ҳар гектаридан 35-40 центнердан ғалла олсак — марра бизники.

Лалми ерлардан эса ўртача 10 центнердан ҳосил олинса, бу — яна қўшимча 500 минг тоннадан ортиқ ғалла демакдир.

Яна такрорлаб айтаман, республика бўйича ўртача 40 центнердан ғалла олиш, бу — қўлимиздан келадиган вазифа. Ахир, қачонгача олтинимиз, пахтамиз эвазига четдан ғалла олиб келамиз. Токи, ғалла мустақиллигига эришмас эканмиз, иқтисодий мустақиллик ҳақида гапириш ортиқча.

Лекин, бугунги кунда аҳвол жуда ачинарли. Ўзларинг айтинглар: нега Самарқанд вилоятининг Жомбой туманида айрим бригада ва хўжаликлар 60-65 центнердан хирмон кўтаради-ю, Тошкент вилоятида ва бошқа қолоқ туманларда бу кўрсаткич ўртача 22 центнердан ҳам ошмайди?

Қорақалпоғистонда сувли ердан олинган ўртача ҳосил 8 центнер бўлса, буни биз қандай баҳолашимиз керак?

Бунинг сабабини, биринчи навбатда, раҳбарларнинг масъулияти ва ерга муносабати сустлигида кўриш керак. Қолаверса, узоқ йиллар мобайнида биз "пахта, пахта" деявериб, ғалла етиштириш технологиясини, сир-асрорини унутиб қўйдик.

Нафақат СССР, балки бутун дунёдаги социалистик давлатларнинг пахта мустақиллигини таъминлаган мамлакатимиз, нима учун нон ва ғалла масаласида ўзининг мустақиллигига эриша олмайди?!

Мустақиллик, истиқлол ҳақида баландпарвоз гаплар билан юрган айрим ҳокимлар ва хўжалик раҳбарларига шу саволни беришимиз керак:

Барака топкурлар, халқимизнинг асосий озиқаси бўлмиш нон билан таъминлашда белни қаттиқ боғлаб, ўзларингни кўрсатинглар. Ҳақиқатда ҳам Ватан ва юрт мустақиллиги ва истиқболига садоқатли эканингизни сўзда эмас, амалда исбот қилинглар!

Ҳамма, айниқса ҳокимлар билиб қўйсин: бу масала бўйича сўроқ жуда қаттиқ бўлади! Бундан буён ҳар бир раҳбарнинг фаолияти Ватаннинг иқтисодий мустақиллигини таъминлашга нечоғли ҳисса қўшгани билан ўлчанади.

Шу маънода ўзимизни картошка билан таъминлаш масаласини олиб кўрсак, ҳеч қандай ақлга сиғмайдиган аҳволга дуч келамиз. Ўтган йили Голландиядан келтирилган 12 минг тонна уруғлик картошканинг 3 минг тоннаси чириб кетган. Сабаби — ишга масъулиятсизлик, халқ мулкига хиёнат. Аввало, технология талабиға кўра июнь-июль ойларида экилиши лозим бўлган картошка, бир ой кеч — августда ерга тушган. Қолаверса, ихтисослашган сабзавотчилик институтимиз бўлатуриб, уруғликнинг бизнинг шароитимизга мос келадиганини танлаб олиш учун ҳеч ким сафарбар қилинмаган. Бу ҳол бу йил ҳам такрорланганига нима дейиш мумкин? Бу иқтисодий кўпорувчиликка ким жавоб беради? Ким айбдорларни жазолайди? Бундай ҳолатларни кўриб одам ёниб кетади!

Муҳтарам дўстлар!

Халқимиз бекорга "Ерни боқсанг, ер сени боқади", деб гапирмайди. Афсуски, ерга муносабатимизни ижобий баҳолаш қийин. Бошқа давлатлар билан солиштирганда, бизда ер унумдорлиги, ҳосилдорлиги бир неча марта кам эканини ҳаммамиз яхши биламиз-у, лекин нега тегишли чора кўрмаймиз?

Яна бир мисол: бугунги кунда одамларнинг эҳтиёжини қондириш учун ажратилган сувли томорқа ерлари майдони тахминан 700-750 минг гектарни ташкил этади. Томорқага ишлов бериб, катта даромад топиб, рўзғорини обод қилаётган миришкор деҳқонларимиз жуда кўп.

Шу билан бирга, айрим жойларда ҳар қаричи олтинга тенг бебаҳо томорқа ерларини ажриқ босиб ётганини кўрган одам: "Ажабо, ер эгаси ҳам шунчалик ношукур бўладими?!", деб ҳайратдан ёқасини ушлайди.

Қиссадан ҳисса шуки, томорқани ерни севган, ерга меҳри баланд, ерни улуғлайдиган деҳқонларга беришимиз керак. Ерни тепган, ерни хор қилиб қўйган одамларни томорқадан маҳрум қилиш зарур.

Агар замонавий юксак деҳқончилик маданияти нуқтаи назаридан қарасак, Ўзбекистон шароитида 4 миллион 200 минг гектар сувли ер бўлса, ана шу майдонда аҳолининг бор-йўғи 7-10 фоизи ишлаб, иқтисодимизнинг, халқимизнинг қишлоқ хўжалиги маҳсулотларига бўлган эҳтиёжини ҳар томонлама таъминлаши мумкин.

Қишлоқда истиқомат қилаётган аҳолининг қолган қисмини бошқа етарли даромад берувчи тармоқлар, саноат, қурилиш, савдо ва халқимизга хизмат қилувчи бошқа соҳаларга жалб этиш масаласини ҳал қилишимиз даркор.

Мисол учун, Жанубий Корея Республикасида 2 миллион гектар суғориладиган ердан, яъни Ўзбекистонга нисбатан икки марта оз ердан олинадиган маҳсулот, 42 миллионлик халқини таъминлаб, яна экспортга ҳам жўнатилади. Қишлоқ хўжалиги соҳасида бор-йўғи 5-7 фоиз ишловчи аҳоли банд, хулосани ўзингиз чиқараверинг.

Ҳурматли халқ ноиблари!

Шу йилнинг 1 июлидан жумҳурият ҳаётида, иқтисодий ислоҳотларни ривожлантириш соҳасида янги босқич бошланди. Янги миллий пул бирлиги — сўмни муомалага киритдик. Биз бу муҳим ишга узоқ ва пухта тайёргарлик кўрдик. Миллий валюта — бу миллий ғурур, давлат мустақиллиги рамзи ҳамда эгамен давлат белгисидир. У юксак қадр-қиммат ва куч-қувватга эга бўлмоғи керак.

Бунга эса рақобатга бардошли маҳсулотларнинг, шунингдек, захираларнинг етарлилиги билан эришилади. Асосий вазифа миллий пул бирлигимизни мустаҳкамлаш ва уни дунёда ҳамма бирдай қадрлайдиган валютага айлантиришдан иборатдир.

Жумҳуриятимиздаги ҳар бир кишининг, корхонанинг фаровонлиги муомаладаги миллий валютанинг барқарорлигига боғлиқ эканини ҳеч қачон эсимиздан чиқармаслигимиз керак.

Ўз валютамизнинг барқарорлиги ва эркин муомаласини таъминлаш учун ишлаб чиқилган ва ҳукумат қабул қилган тўртта дастурни амалга оширишимиз зарур.

Биринчидан, сўмнинг харид қувватини ошириш учун тез орада бозорларни харидоргир маҳсулотлар билан тўлдириш зарур. Асосий вазифа халқнинг энг зарур эҳтиёжларини қондириши керак бўлган ўз маҳсулотларимизни ишлаб чиқаришни кўпайтиришдан иборат.

Бунинг учун биз халқ истеъмол маҳсулотлари ишлаб чиқарадиган корхоналарга ҳар томонлама ёрдам бериб борамиз, инвестицияларни биринчи навбатда ўша тарафга йўналтирамиз, уларни хом ашё ва кредит ресурслари билан таъминлаймиз. Ушбу йўналиш бўйича сезиларли ижобий ўзгаришлар бор. Истеъмол товарлари ишлаб чиқариш йилдан-йилга кўпайиб бормоқда. Бу — енгил, озиқ-овқат ва маҳаллий саноатлар хизматидир.

Аҳолига сотилаётган истеъмол товарларининг умумий ҳажмида ўзимизда ишлаб чиқарилаётган маҳсулотлар улуши ортиб бормоқда. Бу ҳол, шубҳасиз, барчамизни қувонтиради, лекин хотиржамликка берилмаслигимиз керак.

Биз ҳали кўплаб зарур озиқ-овқат ва саноат маҳсулотларини четдан олиб келишга мажбур бўляпмиз. Бу муаммони тезроқ ҳал этиш лозим.

Иккинчидан. Биз такрор-такрор таъкидлаганимиздек, ислоҳотнинг асосий йўналишларидан бири — экспорт имкониятларини кенгайтириш, корхоналарни экспорт учун маҳсулот ишлаб чиқаришга мувофиқлаштириш, жаҳон бозорида ўзимизнинг мустаҳкам мавқеимизни эгаллашдир. Бундан кейин ҳам экспорт учун маҳсулот ишлаб чиқариш йўлини белгилаб олган корхоналарга хомашё билан таъминлашда ҳам, инвестиция олишда ҳам имтиёзлар бериб борамиз. Биз шундай имкониятлар, шундай механизмлар яратайликки, токи корхоналаримиз жаҳон бозорида рақобатга бардош бера оладиган маҳсулот ишлаб чиқаришга тўла юз тутсин.

Улар ўз маҳсулотлари билан жаҳон бозорига чиқиб, қатъий валюта ишлаб топишни ўрганишлари ва республика хазинасини тўлдиришлари шарт. Бу уларнинг давлат олдидаги, ўз жамоалари олдидаги, бутун халқ олдидаги вазифаси, муқаддас бурчидир.

Учинчидан. Молия-кредит сиёсатини изчил ўтказиш шарт. Биз ўз молиявий қувватларимиздан тежаб-тергаб, ҳисобдонлик билан фойдаланишни ўрганайлик, унинг сочилиб кетишига йўл қўймайлик. Халқ хўжалигига сарфланган ҳар бир сўм катта фойда билан қайтиши ва республиканинг эртанги куни учун, келажаги учун ишлаши шарт.

Корхоналар, ишбилармонлар давлатдан олган маблағлари, кредитларини фойдали ва аниқ мақсадлар учун йўналтириш масъулиятини таъминлаш ёзилмаган қонунга айланиши шарт. Айни пайтда кредитларни ўз вақтида қайтаришга ҳам ўрганиш керак. Ва ўз навбатида кредит бериш шартлари шундай бўлсинки, корхона қарз олиш масъулиятини доим ҳис этиб турсин. Ундан маҳсулот ишлаб чиқаришни кўпайтириш учун самарали равишда фойдаланишга ҳаракат қилсин.

Тўртинчидан. Энг муҳим масала — ички бозоримиздаги истеъмол моллари ва муомаладаги нақд пул ҳажмининг мутаносиблигини таъминлаш — пул қадрини сақлаш ва кучайтиришнинг асосий гарови ва шартидир. Фақатгина шу йўл билан инфляцияга қарши курашиш ва унинг даражасини кескин пасайтириш имконига эга бўлишимиз мумкин. Фақат шунинг ҳисобидан миллий валютамиз саломатлигини сақлаймиз.

"Сўм"имиз қандай куч билан ишлай бошлаганини биз ҳаммамиз ҳис этиб улгурдик. Деҳқон бозорида нарх-наво кескин тушди, пулнинг қадрсизланиши кескин даражада пасайди. Ва бу ижобий жараённи мустаҳкамлаш керак.

Зикр этилган фикрларнинг асосий маъноси шуки, муомаладаги пул ҳажмини кўпайтирмаслик, яъни пул эмиссиясининг ошишига, пулнинг аҳоли қўлида ушланиб қолишига йўл қўймаслик керак. Ҳаётдаги оддий бир қоидага эътибор берайлик: аҳолининг қўлидаги нақд пулнинг ҳажми кўпайиши билан одамларнинг ҳаёт даражаси ўсмайди.

Дастоҳ — ўз қўлимизда деб, миллий пулимизни кўпроқ босиб чиқариш, шунинг ҳисобидан, аҳоли қўлига кўпроқ қуруқ пул етказиб бериш бугунги кунда қийин вазифа эмас.

Ҳаёт даражаси ўсишига эришмоқ учун, албатта, меҳнатчилар оладиган маош, нафақахўрларга бериладиган нафақа, студент ва ўқувчиларнинг стипендияси, умуман одамларнинг даромадлари ўсиши керак. Лекин пул ҳажми ўсишига нисбатан, ундан ҳам олдин ички бозоримиздаги моллар ва пулли хизматлар ҳажмини тез суръатлар билан оширишни таъминлашимиз лозим.

Содда қилиб айтганда: ҳар қайси кишининг киссасида бўлган пулига бозоримизда етарли даражада керакли мол ва эҳтиёжимизни қоплайдиган хизмат турлари бўлиши керак.

Азиз дўстлар!

Ислоҳотларимизнинг муҳим тамойилларидан бири — аҳолининг кам таъминланган табақаси, яъни, қариялар, ногиронлар, болаларни муҳофаза остига олиш, уларни пухта ҳимоялашдир. Ёшларнинг билим олиши, касб-ҳунар эгаллаши, иш билан таъминланишига ҳар томонлама ёрдам бериш давлатимизнинг муқаддас бурчидир.

Бундай керакли ва савобли мақсадларни амалга оширишда биз аҳолининг ўз-ўзини бошқариш тизимига, бугунги ҳаётимизда катта аҳамиятга эга бўлган маҳаллаларга суяниб ишлашга қарор қилдик.

Ҳар бир банкнинг маҳаллий бўлимларида махсус ҳисоб варақалари орқали, маҳаллалар қарорларига биноан, кам даромадли ва муҳтож оилаларга ёрдам бериш ҳақида фармон чиқардик.

Ишонамизки, бундай олижаноб ишларни ҳаётга тадбиқ этишда, адолат сақлашда маҳаллаларимизнинг оқсоқоллари ва ишончли фаоллари ўз куч-ғайратини кўрсатади ва халқимиз назарида обрўсини янада оширади.

Ижтимоий ёрдам беришнинг ҳам яхлит, пухта бир тизими ишлаб чиқилиши даркор. Бунда давлат ва жамоатчилик идоралари, айниқса касаба уюшмалари, турли хайрия жамғармалари биргаликда ҳаракат қилмоғи жоиз.

Азиз дўстлар!

Биз қураётган жамият адолат ўрнатишни, ҳеч кимни оғир аҳволда ва муҳтожликда қолдирмасликни ўзининг энг катта мақсади, деб билади. Унинг оёққа туриши учун зарур ёрдам беради. Шундай экан, илгари айтган бир гапимни яна такрорлайман: **Инсон — ислоҳот учун эмас, ислоҳот — инсон учун хизмат қилиши керак.**

Айни вақтда ҳар қайси инсон, аввaламбор, фарзандларимиз республикамизнинг тараққиёт сари қўйган ҳар бир қадамини ўз орзу-ниятлари ушалиши учун туғилган яна бир имконият деб англаши лозим. Бунинг учун биз болаларимизни собитқадам, ҳақиқий ватанпарварлик руҳида тарбиялашга эътибор беришимиз керак.

Бундай тарбия асосида авлодлар ворислиги ётмоғи керак. Бизнинг онгу шууримизга катталарга ҳурмат, ишда, одамлар билан муолмала-муносабатда ота-онамиздан ўрнак олиш, ота-боболаримиз бошлаган ишни давом эттиришдек олижаноб туйғулар сингдирилган. Халқимизнинг бу анъанасини ҳар томонлама ўстиришимиз ва мустаҳкамлашимиз зарур.

Бу муҳим вазифани бажариш учун ўқув ва тарбиядаги услубларни муттасил такомиллаштирмоқ керак.

Ҳам давлат, ҳам ижтимоий ташкилотлар, янги пайдо бўлаётган бирлашмалар ва жамғармалар ўз кучларини мужассамлаштириб, бир ёқадан бош чиқариб, маҳалла-мактаб-оила ҳаракатларини амалга оширишда, жисмонан бақувват, ахлоқан етук, руҳан соғлом авлод тарбиялашда ҳеч қандай куч ва маблағларини аямасликлари керак.

Бундай сиёсат фаровон ва мустақил Ўзбекистонимизнинг пойдеворини мустаҳкам қилишимизда устивор давлат дастурига айланиши даркор. Бизнинг барча маънавий, ахлоқий, иқтисодий, ижтимоий-сиёсий муносабатларимиз ана шунга суяниши лозим.

Ахир, маданиятимиз, тарихимиз — бизнинг энг катта, кўз қорачиғидек асрайдиган бойлигимиз. Улар ҳеч қачон эскирмайди, инқирозга юз тутмайди, яроқсиз ҳолга келмайди. Улар одамни, жамиятни маънан ёшартириб турадиган бебаҳо неъматлардир. Ана шу неъматдан ҳар бир кишини баҳраманд этиш — биз қураётган жамиятнинг асосий мақсадидир.

Яқинда, шу ўқув йили бошланиши билан, Тошкентнинг эски шаҳар қисмида 24-инчи мактабнинг янги биноси қуриб битказилди. Бу мактаб бугунги замонавий ҳаёт талабларига жавоб берадиган ўқув даргоҳига айланди. Бир қарашда, бу мамлакат миқёсида, Тошкент шаҳри миқёсида унчалик кўзга ташланмайдиган воқеа. **Лекин, бунга бошқача кўз билан қарасак, шу мактабда тарбия олаётган 1800 боланинг 1800 оиласи мана шу ғамхўрликдан баҳраманд ва бахтиёр бўлганига мен ишонаман.**

Қани энди, шундай олижаноб воқеалар юртимизда, ҳар бир шаҳар, туман ва қишлоқда янада кўпроқ бўлса! **Қани энди, ҳар қайси ҳокимлик вазифасида ўтирган, ўзини халқ етакчиси деб ҳисоблайдиган раҳбар биттадан шунга ўхшаш мактаб қурса!**

Шундай олижаноб вазифани ўз зиммасига олиб, ҳамма имкониятларни сафарбар этиб, жойлардаги ҳокимларимиз ҳар бир туманда камида биттадан замонавий, ҳавас қилса арзигулик мактаб қуради деб ишонаман!

Ўзларинг бир ҳисоблаб чиқинглар, шу ишимиз билан қанча фарзандлар ва уларнинг ота-оналарини рози қилардик!

Биз қураётган жамият чинакам инсонпарварлик жамияти бўлиши даркор.

Ўзбекистонда яшаётган ҳар бир инсон, ҳар бир миллат вакили ушбу ҳаёт неъматларидан баҳраманд бўлиш ҳуқуқи ва имкониятларидан фойдалана олсин.

Уларнинг ҳар бири бошини баланд кўтариб, фахр ва ғурур билан: "Мен — озод ва обод Ўзбекистоннинг эркин фуқаросиман!", дея олсин.

Ҳурматли депутатлар!

Ўзбекистон парламенти ўз вазифасини шараф билан адо этди.

Давлатчилигимиз, иқтисодий ислоҳотлар ва умуман янги ҳаёт биносига тамал тошларини қўйиш сизларга — мана шу муҳташам залда ўтирган инсонларга насиб этди. Бу — катта бахт.

Конституцияда кўзда тутилган ва сизлар тасдиқлаган Олий Мажлис фаолиятига келсак, сайловга ҳозирдан тайёргарликни бошлашимиз керак.

Илгари баёнот берганимиздек, янги сайлов кўп партиялик асосида, жамиятдаги барча сиёсий кучлар, ижтимоий табақаларнинг кенг иштирокида, халқаро ташкилотларнинг кузатуви билан, ҳақиқий демократик тарзда ўтишига шак-шубҳа йўқ.

Табиийки, сайловда қатнашадиган ҳар бир партиянинг, ҳар бир жамоат ташкилотининг ўз дастури ва ўз шиорлари бўлади. Аммо, бизнинг фикримизча, янги сайловларда бизнинг умумий миллий шиорларимиз, давлат аҳамиятига эга умумий мақсадларимиз ҳам баралла жаранглаши зарур.

Шундагина биз умуммиллий жипсликни ва аҳилликни таъминлай оламиз. Айни замонда умуммиллий шиорлар сайловга қатнашувчи турли партиялар ва жамоат ташкилотларининг дастурларига ҳам ижобий таъсир этади, деб ишонсак бўлади.

Сайловдан олдин халқимизнинг эътиборини ва ҳаракатини жалб этувчи мақсадларни ҳаётимизнинг ўзи аниқ ва равшан этиб олдимизга қўйяпти. Уларнинг барчаси халқимизнинг дилида ва тилида турибди.

Хўш, бу шиорларнинг мазмуни ва моҳияти нималардан иборат?

Биринчидан, **бугунги устивор ақидамизда собит бўлайлик, яъни — жамиятимиздаги тинчлик, осойишталик ва барқарорликни янада мустаҳкамлайлик!**

Иккинчи шиоримиз: **Маънавият ва маърифатни юксак даражага кўтарайлик! Умумбашарий ва миллий қадриятларни уйғунлаштириш негизида миллий онг ва демократик тафаккур тарбиясини кучайтирайлик!**

Учинчидан, **қонун устиворлиги заминида кучли тартиб ва интизом ўрнатайлик! Ирқи, миллати ва эътиқодидан қатъи назар, ҳар бир фуқаронинг ҳақ-ҳуқуқларини таъминлайлик!**

Тўртинчи шиоримиз: **иқтисодий ҳаётимизда мулк шаклини ўзгартириб, мулкни ўз эгасига топширайлик! Эркинлик, тадбиркорлик ва ташаббускорлик асосида халқимизга фаровон ҳаёт яратиб берайлик!**

Бешинчидан, **жамиятимизда ўтказилаётган ислоҳотлар ва иқтисодимизни такомиллаштириш эвазига халқимизнинг реал даромадларини ва ҳаёт даражасини кўтарайлик!**

Олтинчи вазифа. **Давлатчилик тизимини мустаҳкамлайлик, дўстлик, ўзаро ҳурмат ва ҳамкорликни бош мезон этиб, дунё ҳамжамиятида муносиб ўринни эгаллайлик!**

Еттинчи ва барча эзгу орзуларимизни мужассамлаштирган шиоримиз: **келажагимиз учун, фарзандларимизнинг бахту саодати учун яшайлик ва ҳалол меҳнат қилайлик! Авлодларга озод ва обод Ватан қолдирайлик!**

Ўйлайманки, бундай олижаноб мақсадлар ҳаётимизни эзгу мазмун ва мақсад билан бойитади, ҳар бир партиянинг, ҳар бир жамоат ташкилотининг, ҳар бир ижтимоий табақанинг, ҳар бир Ўзбекистон фуқаросининг орзу-ўйларига монанд келади ва улар томонидан маъқулланади.

***

Азиз дўстлар!

Кўзлаган мақсадларга эришиш йўли жуда мураккаб ва мушкул. Лекин биз унинг маълум қисмини — аввaламбор энг оғир қисмини босиб ўтишга муваффақ бўлдик. Асоратли тебранишлар ва зиддиятлар бўлмади. Ишлаб чиқаришда ўпирилишларга ва аҳоли турмуш даражасининг кескин пасайишига йўл берилмади. Давлатимиз, миллатимиз, эл-юртимизнинг обрў-эътиборини юксалтириш йўлида катта қадам қўйилди. Бунда депутатлар меҳнати, улар қабул қилган қонунлар ва қарорларнинг хизмати ва улуши катта бўлди. Буни ҳеч ким ва ҳеч қачон инкор қилолмайди.

Йиллар ўтар. Лекин сизларнинг, ҳурматли халқ ноиблари, фаолиятингиз, қилган ишларингиз ўз тарихий аҳамияти билан миннатдор халқимиз ва авлодларимизнинг қалбида абадий сақланади.

Тарих ва халқимиз олдида мустақиллигимизни мустаҳкамлаш, шу заминда яшаётган барча кишиларга муносиб ҳаёт яратиб беришдек янгидан-янги ва улкан вазифалар турибди.

Ишонаманки, бугун шу залда ўтирган, катта ҳаёт мактабини кўрган инсонларнинг ҳаммаси — эртага қаерда бўлишидан, қандай лавозимда, ким бўлиб ишлашидан қатъи назар, — Ватан олдидаги бурчини охирига қадар шараф билан адо этади.

Яратган тангримизга ато этган тақдир-насибаси учун шукроналар айтиб, эл-юртимизни бало-қазолардан асрашни, ҳалол ва пок ниятлар билан яшаётган халқимизга, унинг эзгу ниятларига мадад беришини тилаб қоламиз.

ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ ОЛИЙ КЕНГАШИНИНГ ҚАРОРИ

Ўзбекистон Республикаси Президенти И. А. Каримовнинг ахбороти тўғрисида

Ўзбекистон Республикаси Президенти И. А. Каримовнинг ахборотини тинглаб, Олий Кенгаш шуни қайд этадики, мустақилликка эришилганидан буён ўтган давр ичида Ўзбекистон Республикаси ўз тараққиёт йўлининг салмоқли қисмини босиб ўтди. Сиёсий тизимни янада ислоҳ қилишнинг, ижтимоий йўналтирилган бозор иқтисодиётини барпо этишнинг, ички ва ташқи сиёсатни шакллантиришнинг пухта базаси яратилди.

Жаҳон тажрибасидан фойдаланиб, асосан ўз куч ва салоҳиятига суяниб, тараққиётнинг ўзига хос йўлини танлаб, Ўзбекистон сифат жиҳатдан янги ҳолат сари, чинакам иқтисодий мустақиллик ва давлат истиқлолига эришиш сари оғишмай бормоқда. Демократик давлат барпо этиш юзасидан қабул қилинган дастур Ўзбекистон муносиб ўрин эгаллаб турган жаҳон ҳамжамияти томонидан қўллаб қувватланмоқда.

Жамиятни ислоҳ қилиш дастурини амалга оширишда эришилган шак-шубҳасиз ютуқлар билан бир қаторда шуни ҳам таъкидлаш лозимки, қишлоқ хўжалик ишлаб чиқаришини ташкил этиш ва унинг рентабеллигини оширишдаги, давлат мулкини хусусийлаштириш ишларини ўтказишдаги, кадрларни танлаш ва уларни жой-жойига қўйиш ишидаги камчиликлар ҳамон суст бартараф этилмоқда, боқимандачилик ва истеъмолчилик кайфиятлари барҳам топганича йўқ, ўтказилаётган ислоҳотлар натижалари учун масъулият ҳисси айтарлик юқори эмас.

Ўзбекистон Республикаси Олий Кенгаши ҚАРОР ҚИЛАДИ:

Ўзбекистон Республикаси Президенти И. А. Каримовнинг нутқида баён этилган қоидалар ва хулосалар маъқуллансин ҳамда улар оғишмай амал қилиш ва ижро этиш учун қабул қилинсин.

Ўзбекистон Республикаси Олий Кенгаши Раиси вазифасини бажарувчи Э. ХАЛИЛОВ

Тошкент шаҳри,
1994 йил 22 сентябрь.

● СЎЗ — СЕССИЯ ҚАТНАШЧИЛАРИГА

Жамолиддин ПОЛВОНОВ, Ўзбекистон халқ депутати, Фарғона вилояти, Риштон туманлараро қурилиш бошқармаси бошлиғи:

— Таъбир жоиз бўлса, Ўн иккинчи чақириқ Ўзбекистон Олий Кенгашини олис сафардан ўз манзилига эсон-омон етиб келган карвонга менгзаш мумкин. Бу карвон узоқ ва масъулиятли йўлларни босиб ўтди, кўп синовлардан ёруғ юз билан чиқди. Мамлакатимизнинг кейинги беш йиллик тарихи зарварақларига битилган беҳисоб тарихий воқеалар унинг фаолияти билан бевосита боғлиқдир. Мен бугун энг сўнгги бора олий анжуманда иштирок этиш учун ушбу муҳташам саройга ташриф буюрган ноибларимизнинг барчаси чеҳраларида бахтиёрлик, қувноқлик, ўз ишидан қониқиш ҳисларининг балқиб турганини кўрдим. Одатда, киши зиммасидаги жуда залворли юмушларни шараф билан ниҳоясига етказганида ана шундай сурурли кайфиятни бошидан кечиради. Шу маънода, биз — ноиблар ўз фаолиятимиздан қониқиш ҳосил қилишга мутлақо ҳақлимиз, деб ўйлайман.

Мана, бугун ҳам республикамизнинг келгуси тараққиёти учун сув ва ҳаводек зарур бўлган бир қанча янги қонунларни қабул қилдик. Айниқса, "Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлиси тўғрисида"ги Конституциявий қонун лойиҳасининг депутатлар муҳокамасидан ўтиб, ҳаётга оқ фотиҳа олганлиги муҳим тарихий воқеа бўлди. Биздан кейин мамлакатимизнинг янгича руҳдаги парламентига сайланажак депутатлар мазкур қонун асосида янада ғайрат ва шижоат билан меҳнат қилишлари, шубҳасиз.

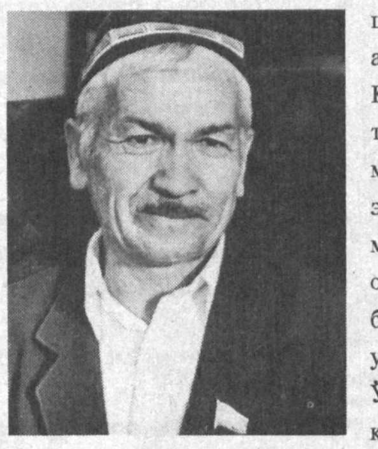

Садирали УМАРОВ, Ўзбекистон халқ депутати, Учкўприк тумани, "Оқсув" жамоа хўжалиги боғбони:

— Мен ўз депутатлик фаолиятим давомидаги энг сўнгги сессияга келаётиб, ҳаёлан шу ўтган беш йил давомидаги амалга оширган ишларимни бирма-бир чамалаб, сарҳисоб қилиб кўрдим. Бундоқ ўйлаб қарасам, бутун умр фахр билан эслаб юрадиган, ҳаётимда ўчмас из қолдирган кўпгина воқеаларнинг бевосита иштирокчиси бўлган эканман. Биргина 1990 йили Олий Кенгашнинг иккинчи сессиясида қабул қилинган "Ўзбекистон Республикасининг Мустақиллик декларацияси" мамлакатимиз ҳаётида катта воқеа бўлади.

Юрагимни тўлқинлантирадиган яна бир воқеа борки, у ҳақда гапириш мен учун айниқса мароқлидир. Гап шундаки, 1991 йилнинг 31 августида бўлган Олий Кенгашнинг навбатдан ташқари олтинчи сессиясида мамлакатимиз Мустақил дея эълон қилинганида, бу мўътабар даргоҳ минбарига озод Ватанимизнинг байроғини олиб чиқишдек улуғ шараф менга насиб этди. Ўша пайтда кўнглимдан кечган ҳис-туйғуларимни сўз билан ифодалаш қийин. Бир сўз билан айтганда, депутатлик фаолиятимдан қониқиш ҳосил қилдим.

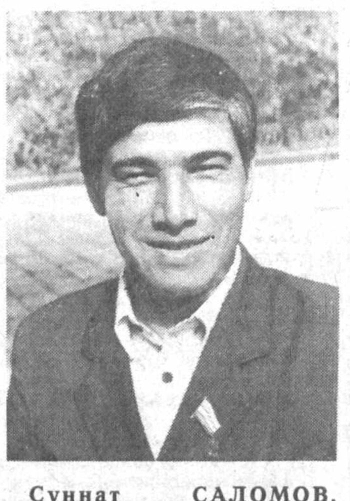

Суннат САЛОМОВ, Ўзбекистон халқ депутати, Жомбой тумани "Зарафшон" жамоа хўжалиги бригада бошлиғи:

— Маълумки, республикамизда халқнинг ички осойишталигини таъминлаш ва жиноятчиликка қарши кураш борасида хайрли ишлар амалга оширилмоқда. Буниг самараси ўлароқ, бизда жиноятчиликнинг барча турдаги кўринишлари аввалги йилларга нисбатан кескин равишда камайди. Албатта, бундай ютуқларга эришишимизда Прези-дентимиз ҳукуматимиз юритаётган одил, халқпарвар сиёсат билан бирга, бу борада қабул қилинаётган қонунларнинг ҳам хизмати беқиёс.

Барчага аёнки, мамлакатимизда яратилаётган қонунларга қатъий амал қилиш яхши йўлга қўйилгандир. Зеро, жамият ҳаётида қонунлар устивор бўлса, тараққиёт ҳам юксак бўлади. Бугун депутатлар томонидан қабул қилинган Ўзбекистон Республикасининг Жиноят кодекси, Жиноят-проссецуал кодекси ҳамда Маъмурий жавобгарлик тўғрисидаги кодекслар мамлакатимизда қарор топаётган ҳуқуқий-демократик давлатнинг муҳим устунларидан бўлиши тайин.

Алишер ТИЛЛАБОЕВ, Ўзбекистон халқ депутати, Избоскан туманидаги А. Тиллабоев номли жамоа хўжалиги бошқаруви раиси:

— Тўғрисини айтсам, Президентимизнинг ушбу сессияда сўзлаган нутқи менга ниҳоятда қаттиқ таъсир қилди.

Дарҳақиқат, Ўзбекистоннинг ғалла ва бошқа қишлоқ хўжалик маҳсулотлари билан ўзини ўзи тўла таъминлаш имконияти бор. Фақат бунинг амалга ошуви асосан раҳбар кадрларнинг ушбу масалага давлат аҳамиятига молик жиддий, сиёсий масала деб қарашларига боғлиқ.

Президентимизнинг сессия минбаридан айтган йўл-йўриқ ва кўрсатмалари биз қишлоқ хўжалик ходимларига катта сабоқ бўлди. Келгуси йил ҳосилига тайёргарлик жараёнида ана шу мулоҳазалардан тўғри хулосалар чиқариб иш юритсак, ишларимиз бўлакча бўлиши шубҳасиз.

"Халқ сўзи" мухбири
Ғафур ШЕРМУҲАММАД
суҳбатлашди.

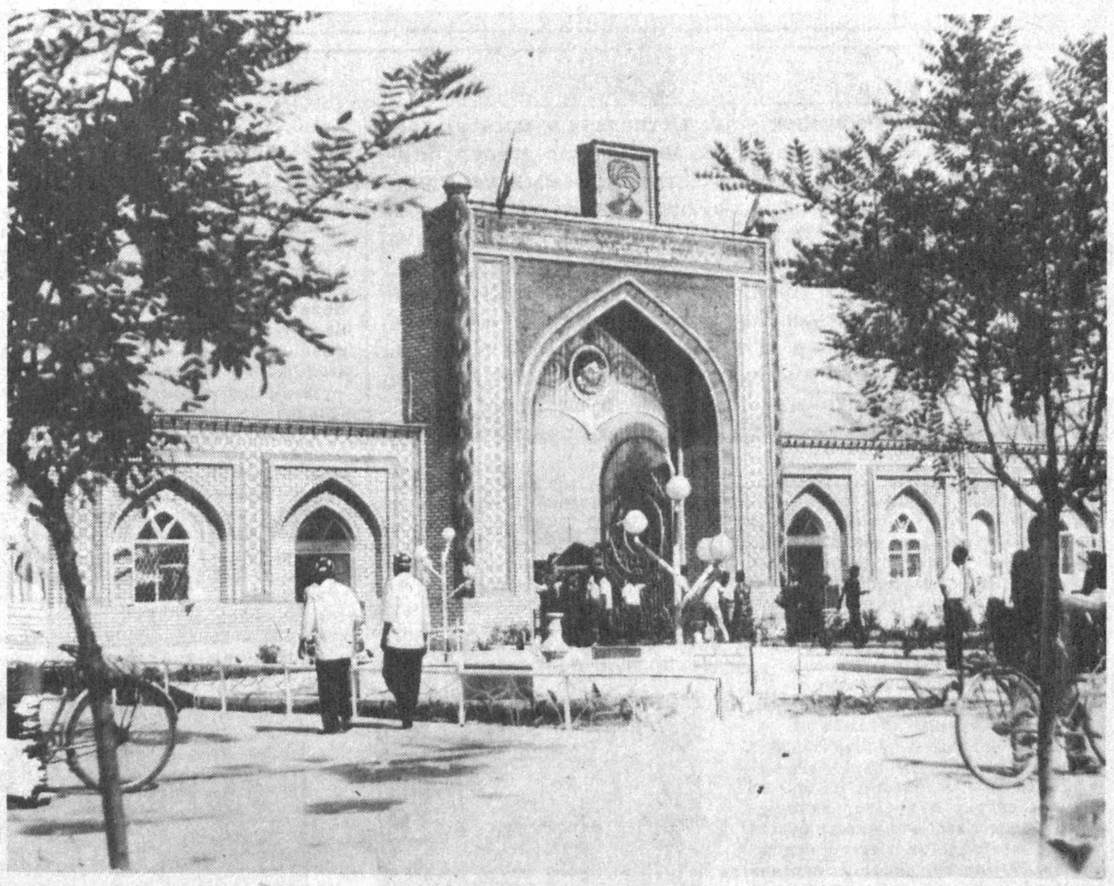

Андижон ип-газлама ишлаб чиқариш бирлашмаси жамоаси ишлаб топилган маблағнинг маълум қисмини ободончилик ишларига сарф этаётир. Шу боис ҳам бирлашма ҳудудида миллий услубда қурилган савдо расталари, маиший хизмат кўрсатиш шаҳобчалари шаҳар кўркига чирой бағишламоқда.

СУРАТДА: бирлашма дарвозаси.

Х. АРАББОЕВ тасвири.

СИМСИЗ ТЕЛЕФОН

Пойтахтимиздаги "Камалак-Пейджинг" фирмаси бир неча ойдирки, Ўзбекистондаги ишбилармон кишилар орасида ахборот қабул қилувчи аппаратни муваффақиятли равишда ташвиқот қиляпти.

Бу аппаратни бемалол сумкага ёки дипломатга жойлаштириш мумкин.

У шундай шароитда ҳам ишбилармоннинг ҳамкоридан турли хил хабарларни қабул қилади ва қоронғи пайтда хабар текстини ёритиб кўрсатади. "Пейджинг"нинг эгаси ёнида бўлмаган шароитда факс автоматик ҳолатда хабарни қабул қилади ва уни исталган вақтда ўқиш мумкин. Хабарларни хоҳлаган телефонда бериш мумкин. Фақат марказий бошқариш пункти орқали.

Р. ЖУМАЕВ.

● Ислоҳот қишлоқда қандай боряпти?

«АЛКАТЕЛЬ» ЧИРЧИҚ БИЛАН АЛОҚАДА

Чирчиқда келаси йилдан бошлаб телефон алоқалари бўйича барча муаммолар бартараф қилинса ажаб эмас. Чунки яқинда Германиянинг "Алкатель" фирмаси билан автомат телефон станцияси (АТС) хизматини йўлга қўйиш борасида музокоралар ижобий якунланди.

Айни дамда Чирчиқда 28 минг номерга эга бўлган бешта АТС ишлаб турибди. Германияликлар ушбу АТСларни замонавий асбоб-ускуналар билан жиҳозлаш ва телефон нуқталарини камида икки баровар оширишга тайёр эканликларини билдиришди. Агар телефон алоқаларидан фойдаланишни хоҳловчилар сони янада кўп бўлса, фирма уларнинг ҳам эҳтиёжини қондириш истагида.

"Алкатель" Чирчиқда жорий этмоқчи бўлаётган компьютерлар ва ҳаво йўлдоши ёрдамида алоқаларнинг йўлга қўйилиши, албатта, телефон орқали сўзлашув сифатини кескин яхшилайди.

Агар икки томон бизнес-тўлов масалалари юзасидан ҳам бир битимга келишса, келаси йилдан Чирчиқда телефон алоқалари бўйича ҳеч бир муаммо бўлмайди.

Э. НУРБОЕВ,
"Халқ сўзи" мухбири.

● «Оқ олтин»—94

1994 ЙИЛГИ ПАХТА ҲОСИЛИНИ ТАЙЁРЛАШ БЎЙИЧА 22 СЕНТЯБРГАЧА БЎЛГАН МАЪЛУМОТ

Вилоятлар	Режага нисбатан фоиз ҳисобида тайёрлангани			
	Жами		Шу жумладан машинада терилгани	
	Бир кунда	Мавсум бошидан бери	Бир кунда	Мавсум бошидан бери
Қорақалпоғистон Республикаси	1.32	12.83	0.12	0.47
Андижон	2.32	24.73	0.07	0.19
Бухоро	3.06	51.76	0.24	1.43
Жиззах	1.15	7.93	0.50	1.23
Қашқадарё	2.74	24.65	1.37	7.00
Навоий	2.84	36.82	0.70	3.62
Наманган	1.72	14.76	0.23	0.65
Самарқанд	2.69	32.29	1.01	7.27
Сурхондарё	2.45	34.81	1.45	8.15
Сирдарё	0.55	4.81	0.00	0.00
Тошкент	1.24	7.20	0.44	0.55
Фарғона	2.43	28.73	0.21	0.90
Хоразм	2.43	39.63	0.11	0.40
Ўзбекистон Республикаси бўйича жами	2.06	24.53	0.52	2.51
1993 йил шу кунгача тайёрланган пахта	0.97	6.34	0.12	0.37
Шу жумладан ингичка толали пахта				
Қашқадарё	0.00	0.00	0.00	0.00
Наманган	0.00	0.00	0.00	0.00
Сурхондарё	0.00	0.00	0.00	0.00
Ўзбекистон Республикаси бўйича жами	0.00	0.00	0.00	0.00
1993 йил шу кунгача тайёрланган пахта	0.96	8.80	0.00	0.00

ПАХТАМИЗ БИР МИЛЛИОН ТОННАДАН ОШДИ

Республикамиз пахтакорлари дастлабки довондан ошдилар: давлат қабул пунктларига бир миллион тонна қимматбаҳо саноат хомашёси тўкилди. Шу муносабат билан республика Қишлоқ хўжалик вазирлиги пахтачилик бошқармасининг бошлиғи Тоҳиржон Сайфуддиновдан бу йилги йиғим-терим мавсумининг ўзига хос хусусиятлари ва пахтакорлар олдида турган долзарб вазифалар ҳақида сўзлаб беришни илтимос қилдик.

— Шуни қувонч билан айтиш керакки Республикамиз мустақиллигининг учинчи йили пахтакорларга ҳам қут-барака келтирди, — деди Т. Сайфуддинов. — Бободеҳқонлар ҳисоб-китобига кўра кейинги ўн йил давомида пахтачиликда бундай катта ҳосил бўлмаган экан. Бунга қандай қилиб эришилди. Эрта баҳордан ўтган йилги хатолар такрорланмаслиги учун қатъий кураш бошланди. Энг муҳими, Президент Ислом Каримов тавсиясига амал қилиб, вилоят, туман, қолаверса ҳар бир хўжаликда шароитга мос районлаштирилган ғўза навлари ўстирилди. Қулай муддатларда экилиб парвариш қилинган ғўзаларда ҳосил тугунчалари маржондек тизилиб турибди.

Давлатга пахта топширишда карвонбошилик қилаётган Бухоро, Навоий вилоятлари хўжаликларида ғўзанинг "Бухоро-6" нави экилди. Бир дона кўсакнинг оғирлиги 6-7 грамм бўлгач, ҳосилдорлик 32 центнердан ҳам юқори бўлиши турган гап. Демоқчимизки, "Бухоро-6" ғўза нави бу икки вилоятда ўз истиқболини топди. Андижон, Наманган, Сурхондарё вилоятларида эса бу йил "Наманган-77" навли ғўза ўстирилиб, мўл ҳосил тўпланди.

Бу йил республикамиз пахтакорлари давлатга 4 миллион 16 минг тонна пахта топширади. Аммо, даладаги ҳосил 4200 минг тонна тош босишидан дарак бермоқда. Эндиги долзарб вазифа пешона тери, тадбиркорлик эвазига етиштирилган чўнг ҳосилни ёғин-сочинли кунларга қолдирмай териб олишдан иборат. Бу йил республикамиз пахта далаларида 29 мингта терим машинаси камида 100 тоннадан пахта териши мўлжалланмоқда. Ваҳоланки, ҳозиргача, 3 мингга яқин машина далага чиқди, холос. Бухороликлар ҳозирча қўл теримига зўр бериб, кунига 3 фойиздан ошириб пахта топшираётир. Ҳар бир теримчининг ўртача терган пахтаси 90 – 100 килограммга етмоқда. Теримчилар ҳар килограмм пахта учун 40 тийиндан ҳақ олаётир. Навоий, Самарқанд, Қашқадарё, Сурхондарё вилоятларида ҳам пахта терими уюшқоқлик билан ўтказилмоқда.

Аммо, Тошкент, Сирдарё, Жиззах вилоятларида ҳамон сусткашликка йўл қўйилаётир. Ахир, ўтган йили мазкур вилоятларда етиштирилган пахтанинг бир қисми далада қолиб кетгани аччиқ сабоқ бўлиши лозим эмасми?

Машина терими ҳосилга барака киритиши турган гап. Обҳаво қулайликларидан ҳар дақиқада унумли фойдаланган деҳқон ер чизиб қолмайди. Эндиги муваффақият техниканинг унумли ишлашига боғлиқ.

П. НИШОНОВ,
(ЎзА).

ЎЗБЕК МИЛЛИЙ ПИШЛОҒИ ЖАҲОН БОЗОРИГА ЧИҚАРИЛАДИ

Чуст туманидаги "Бахтиёр" кооператив агрофирмаси жаҳон бозорига янги турдаги маҳсулот, яъни ўзбек миллий пишлоғи — қурутни чиқариш-га жазм қилди. Айни дамда агрофирма яқин ва узоқ хориждаги ҳамкорлари билан қурутни экспорт қилиш юзасидан шартномалар тузяпти.

Шу кунгача "Бахтиёр" кооператив агрофирмаси сариёғ, қаймоқ, сузма маҳсулотларини тайёрлаб, савдога чиқариш билан машғул эди. Бу маҳсулотларни харид қилувчи аҳолининг талаби борган сари ошиб борди. Чунки фирма тайёрлаётган маҳсулотларнинг сифати жуда яхши бўлиб, буни лаборатория текшируви ҳам тасдиқлади. Маҳсулотларга талабнинг ошиб бориши, табиийки, фирманинг фаолиятини кенгайтиришига олиб келди. Қурут тайёрлаш ғояси ана шундай пайдо бўлди.

Фирма қурут хом-ашёсини фақат ўз хўжалигидан олиш билан чегараланиб қолмай, маҳаллий аҳолидан ҳам сотиб оляпти. Ишлаб чиқариш жараёнида ундан деярли чиқитсиз фойдаланилмоқда. Ҳатто сузма суви ҳам зое кетказилмаяпти. Жумладан, у шампунь тайёрлашда қўлланилмоқда.

"Бахтиёр" ишлаб чиқаришга тадбиқ қилган асбоб-ускуналарнинг барчаси Б. Ваҳобов (фирма раиси) бошчилигидаги агрофирма ходимлари томонидан ўйлаб топилди ва тайёрланди.

Гавҳар СаОДАТОВА,
"Халқ сўзи"нинг жамоатчи мухбири.

ЭРТАГА БАРЧА ВАҚТЛИ МАТБУОТ НАШРЛАРИГА ОБУНА БОШЛАНАДИ!

Қадрли муштарийлар!

1995 йил учун мамлакатимиз газета ва журналларига обуна қилиш бошланди. "Халқ сўзи" газетаси учун обуна барча алоқа бўлимларида қабул қилинади.

"ХАЛҚ СЎЗИ"НИНГ ФУҚАРОЛАР УЧУН ЯККА ТАРТИБДАГИ

йиллик обуна баҳоси — 275 сўм

ярим йилга — 137 сўм 50 тийин

3 ойга 68 сўму 75 тийин.

КОРХОНА ВА ТАШКИЛОТЛАР УЧУН:

бир йилга — 620 сўм

ярим йилга — 310 сўм

уч ойга — 155 сўм.

АЗИЗ МУШТАРИЙЛАР, "ХАЛҚ СЎЗИ"ГА ОБУНА БЎЛИШНИ УНУТМАНГ!

ДИҚҚАТ: «ОПЦИОН» !

Илгари харидор катта миқдорда мол олмоқчи бўлса сотувчидан маълум муддатга ўзи учун мол ушлаб туришни сўраган. Албатта, олдиндан баҳоси ва қанчалиги келишилган. Харидор зарур суммани тўплагач, буюртмани олишга шошилган.

Олди-сотдининг бу усули халқаро савдо амалиётида "опцион" номи билан қабул қилингач, бир асрдан сўнг ўзимизга қайтди. Ва яқинда Ўзбекистонда илк бор Тошкент вилоят давлат мулкини хусусийлаштириш бошқармасида қўллаб кўрилди. Натижа ёмон эмас. Худди шундай келишувга кўра сотувга қўйилган йирик иншоотларнинг олди-сотди битими муддати узайтирилди.

— Ҳозиргача пойтахт вилоятида 105 та саноат, қурилиш, транспорт корхоналари хусусийлаштирилди, — деди қимматли қоғозлар операцияси бўлими бошлиғи С. Назиров. — Шулардан 66 таси шахслар қўлига топширишга тайёр. Эслатиб қўяйлик, хусусийлаштиришнинг биринчи даврасида корхоналар ва қурилишларда мулкнинг фақат илгари жамоага тегишли қисмигина теккан бўлса, энди давлатга тегишли улушнинг маълум қисмини ҳам сотиб олиш имкони яралди.

— Бундай келишувлар ҳар икки томон (жамоа ва давлат)га фойдалими?

— Албатта.

— Орадаги муддат ичида харидорнинг савдога қўйилган объект билан тўла танишувига, зарур нарсаларни йиғишга имкони, вақти бўлади. Бироқ, келишилган баҳони ўзгартириш мумкин эмас? Ана шундай келишув жараёни вилоят мулкни хусусийлаштириш бошқармаси қошида тузилган фирмалар ишини анча осонлаштиради. Масалан, В. Выскрибенцов бошчилик қилаётган "Дарахт" компанияси объектнинг молиявий аҳволи, унинг ишлаб чиқариш ва иқтисодий кўрсаткичлари хусусидаги барча маълумотларни тақдим қилиш билан бирга ишбилармонлик режаларини тузишда ҳам кўмаклашади. Шундай қилиб, сотиб олинаётган объектнинг ҳозири ва келажак истиқболини аниқ тасаввур қилиш мумкин. Бу ерда мижозларнинг шахсий улушга эгалик қилиш ҳуқуқини берадиган ордерни олгунга қадар бўлган юмушлари ҳам бажарилади. Баъзи юмушларни "Тараққиёт" молиявий инвестиция компанияси уддалайди. Бундан ташқари бу ерда кредит тўғрисида ҳам келишиб олиш мумкин.

— Давлатга қандай нафи ёки қулайлиги бор?

— Тушумнинг маълум қисми, давлат хазинасини тўлдиради. Бундан ташқари давлат ўзига тегишли мулкнинг халққа фойдаси тегаётганидан ҳам манфаатдордир.

— Қайси турдаги корхоналар илк "опцион"га қўйилди.

— Баъзи мисолларни келтирайлик: Чирчиқдаги "Бахт" пойабзал фабрикасида умумий мулк ҳажмининг 60 фоизигача сотувга тавсия қилинди. Бу ерда ишлаб чиқаришни кенгайтириш, маҳсулот турини кўпайтириш имкониятлари мавжуд. Булар ишга солинса, даромад 1,5—2 марта ошиши турган гап. 93-кўчма механизациялашган калоннанинг ҳам 51 фоизигача тавсия қилинди. Усифатли иморатлар қуриш билан республикамизда ном чиқарган. Жамоа ва замонавий иш ускуналари ҳар қандай мураккаб саноат ва фуқаро объектларини қуриш имконини беради.

Олмалиқдаги маҳаллий қурилишларда эҳтиёж катта бўлган қум, шағал, шебень қазиб олувчи корхоналарда эса шахсий улуш яна кўпроқни ташкил этади.

Автомобиль йўллари қуриш ва уларни таъмирловчи "Ободончилик" йўл бошқармаси" ҳам янги эгаларини кутаяпти?

Уяли ва Қўрғончадаги канопни қайта ишлаш заводларида ҳам умумий мулкнинг 70 фоизигача сотишга рухсат этилади. Характерли томони шундаки, ҳар икки корхона бир маромда ишлаётганидан ташқари юқори сифатли тола тайёрлашни кўпайтира олади.

Зангиота туманидаги "Назарбек" поселкасида жойлашган "Нур" паррандачилик корхонасига эга бўлган ишбилармон ўзи учун кенг имкониятлар яратилганлигига ишонч ҳосил қилади. Корхона савдо тармоқларига ўз маҳсулотини юборишдан ташқари "Ўзптицепром"нинг жўжа очириш билан шуғулланадиган корхоналарини тухум билан таъминлайди. Сабзавот-мева, сут-гўшт ишлаб чиқаришга ихтисослашган "Оҳангарон" ҳиссадорлик жамияти икки йил ичида тайёрланаётган маҳсулоти ҳажмини 30 фоиз оширишни мўлжаллаяпти. (Бу ерда мулкнинг 40 фоизигача тавсия этилаяпти).

— Бошқа объектлар ҳақида қандай маълумот олса бўлади?

— Албатта, Тошкент вилоят давлат мулкини хусусийлаштириш бошқармаси (33-08-65; "Дарахт" компанияси 48-26-32, 48-28-20; Тараққиёт компанияси 32-72-30)га сим қоқсангиз бас, ҳаммасини билиб оласиз.

ФУТБОЛ БИЛИМДОНЛАРИ СОВРИНИ КУПОНИ "ЛИДЕР"КК

Прогнозларни қабул қилиш муддати 27 ноябргача

"Лидер" кичик корхонаси Ўзбекистон футбол клублари билан ҳамкорликда футбол билимдонлари совринини ўтказади. Соврин қатнашчилари 3-та саволга жавоб беришлари зарур. Соврин ғолибларини компьютер аниқлайди. **Учала саволга тўғри жавоб топган киши мавсум сўнгида 10 000 сўм миқдорида пул билан мукофотланади.** Агар бирорта киши тўғри жавоб топа олмаса, бу пул энг яқин тўғри жавоб бера олган учта қатнашчига тақсимланади:

1-ўрин учун- 5000 сўм
2-ўрин учун- 3000 сўм
3-ўрин учун- 2000 сўм

Диққат: Жавобни тез юборсангиз ютиш имконияти ошади. Чунки ҳар бир кун олдинроқ келган жавобга қўшимча балл берилади. Шундай бўлиши ҳам мумкинки, август ойида жавоб йўллаган ишқибоз оз бўлсада саволларга жавоб бергани ҳолда ноябр ойида кўпроқ тўғри жавоб юборган кишидан юқори балл олиши мумкин.

Совринимиз пуллик. Унда қатнашиш учун телеграф орқали қуйидаги манзилга 25 сўм юборишингиз керак:

700060, Тошкент ш. Мовароуннахр кўч. 30, "Лидер" ҚК.

Ўша манзил бўйича буюртмали хат ва купон (тўлдирилган ҳолатда) жўнатилади.

Совринимиз пуллик, бироқ футбол турнири тугаши билан Сизга купон учун тўланган ва телеграф орқали юборган пулингиз қайтарилади.

Сўровда жамоа бўлиб ҳам қатнашиш мумкин, бунда ҳисоб рақамига купон учун 50 сўм ўтказилади. Бизнинг ҳисоб рақамимиз:

000468988.Ўзавиабанк, МФО 172648706

Пулларингизни банк харажатлари билан биргаликда сизнинг ҳисоб рақамингизга ўтказилади. Мукофотлар эса, нақд пул билан тўланади.

Соврин комиссияси телеграф орқали юборилган пул ва купонли буюртма хатининг жўнатилган кунини қайд этади.

Омад ёр бўлсин !

Исмингиз, насабингиз: ____________

Уй манзилингиз: ____________

Ташкилотнинг манзили номланиши ва унвонлари (ҳисоб рақамлари). ____________

Мукофот 10000 сўм

1. Ўзбекистоннинг 1994 йилги биринчилигида 1, 7 ва 14 ўринларни оладиган командаларни айтинг.

1.Атласчи/Марғилон/
2.Гулистон
3.МХСК
4.Навбахор/Наманган/
5.Наврўз/Андижон/
6.Нефтчи/Фарғона/
7.Нурафшон/Бухоро/
8.Орол/Нукус/
9.Пахтакор
10.Политотдел
11.Суғдиёна/Жиззах/
12.Сурхон/Термиз/
13.Темирйўлчи/Кўқон/
14.Трактор
15.Чирчиқ
16.Янгиер

1 7 14

2.Олий лига ўйинчиларидан нечтаси хет-трик (бир ўйинда учта тўп киритиш)га сазовор бўлади.

3. Ўзбекистон Республикаси чемпионати ва мамлакат кубоги ўйинларининг биринчи таймларида қанча тўп киритилади?

Имзо ____________

Купоннинг шу қисмини пулингиз қайтиб келгунча сақланг

1. Ўзбекистоннинг 1994 йилги биринчилигида 1, 7 ва 14 ўринларни оладиган командаларни айтинг.

1.Атласчи/Марғилон/
2.Гулистон
3.МХСК
4.Навбахор/Наманган/
5.Наврўз/Андижон/
6.Нефтчи/Фарғона/
7.Нурафшон/Бухоро/
8.Орол/Нукус/
9.Пахтакор
10.Политотдел
11.Суғдиёна/Жиззах/
12.Сурхон/Термиз/
13.Темирйўлчи/Кўқон/
14.Трактор
15.Чирчиқ
16.Янгиер

1 7 14

2.Олий лига ўйинчиларидан нечтаси хет-трик (бир ўйинда учта тўп киритиш)га сазовор бўлади.

3. Ўзбекистон Республикаси чемпионати ва мамлакат кубоги ўйинларининг биринчи таймларида қанча тўп киритилади?

Имзо ____________

Ўзбекистон Давлат телерадиоэшиттиришлар компанияси жамоаси меҳнат ветерани

Мария ҒУЛОМОВАнинг

вафоти муносабати билан унинг оила аъзоларига чуқур таъзия изҳор қилади.

Ўзбекистон Республикаси Марказий банки жамоаси бошқарув раиси муовини Карим Мансурович Умаровга акаси

Ҳамдам УМАРОВнинг

бевақт вафот этганлиги муносабати билан чуқур таъзия изҳор этади.

"Узпроммашимпэкс" ТСБ ходимлари бирлашма бош директори ўринбосари А. Х. Худойбергановга отаси

Худойназар ХУДОЙБЕРГАНОВнинг

вафот этганлиги муносабати билан чуқур таъзия билдиради.

"Ўзпаррандасаноат" Республика ишлаб чиқариш бирлашмаси раҳбарияти ва жамоаси "Хива" паррандачилик хўжалиги директори Рустам Мадеримовга волидаи муҳтарамаси

Қурбонжон ҒОИПОВАнинг

вафоти муносабати билан чуқур ҳамдардлик билдиради.

• Муҳаммад Раҳимхон — Феруз таваллудининг 150 йиллигига

Огаҳий ва Ферузнинг устоз-шогирдлик муносабатлари, ўзаро ижодий ҳамкорликларига яққол мисол бир-бирларининг ғазалларига ёзган мухаммасларидир. Мухаммас шеърнинг шундай ўзига хос бир турики, у икки қалб қўри билан йўғрилади. Мухаммас икки кўнгил уммонидан сув ичиб қад ростлаган назмий дарахтдир. Огаҳий ва Феруз мухаммаслари ҳам худди шундай хулосани тасдиқлайди. Мухаммаслар услубан шу қадар уйғунлашиб, сатрлар шундай пайвандланиб кетганки, улардан икки шоир ҳиссасини ажратиш, мана бу сатрлар Огаҳий истеъдоди маҳсули, мана буниси эса Феруз қаламига мансуб, дея тақсимлашга матн бадиияти имкон бермайди.

ҚАНОАТ БИРЛА САБР ЎЛСА САНГА ИШ

Эртага кўҳна Хоразм воҳасида Феруз таваллудига бағишланган тантаналар бошланади

Маълумки, Феруз маҳоратли ғазалнавис эди. У ғазалнинг мавзу ва шакл жиҳатидан ҳар қандай турида эркин, равон қалам сурарди. Ушбу жанрнинг катта маҳорат талаб этувчи нодир навларидан бири воқеабанд ғазалдир. Мана шу мураккаб навда ҳам Феруз бир неча бор ажойиб намуналар яратган. Шоирнинг:

Базмимға келди ул пари рухсорин айлаб гул бу кун,
Чексам нетонг ўтлуғ наво ул навъким булбул бу кун,

матлаъи билан бошланувчи воқеабанд ғазали шулар жумласидандир. Бу интизорлик торта-торта ёрининг васлига муяссар бўлган ошиқнинг шодмон ҳис-туйғулари билан йўғрилган, висол воқеасини руҳбоб наволарда тасвирловчи ғазалдир. Муайян воқеани турли йўсинда тасвирлаш мумкин. Уни тафсилотларга берилмай, ниҳоятда ихчам шаклда акс эттирса бўлади. Ва аксинча, воқеани бутун тафсилотлари билан, деталлаштириб тасвирлаш имконияти ҳам мавжуд. Бундан ташқари, ғазал ва мухаммас рубобий (лирик) асарлар туркумига мансуб. Рубобий асарларда воқеликка муносабат инсон руҳияти, қалб кечинмалари асосида акс этади. Демак, воқеабанд ғазалнинг қуруқ далилий ашёлардан таркиб топиши имкондан ташқари. Кечинмалар ҳам турлича инъикос этиши мумкин. Кечинмаларнинг қай тарзда — ўта сиқиқ, сиқиқ, муфассал ёки ўта муфассал берилиши воқеабанд рубобий асарнинг мундарижасини белгилайди. Воқеа ва кечинмалар ихчам ифодаланса, ихчам воқеабанд асарлар вужудга келади. Воқеа ва кечинмалар муфассал тасвирланса, воқеабанд асар мундарижаси шунга яраша кенг бўлади. Яна шуниси ҳам қонунийки, воқеабанд ғазалига боғланган мухаммас, шубҳасиз, воқеабандлик касб этади. Ферузнинг бошланмаси келтирилган ғазалига Огаҳий боғлаган мухаммас ана шундай ижодий тажриба самарасидир.

Феруз ғазалининг мақтаъ байти ҳам латофаттазйин битилган, яъни у шоҳ шоир лутфи билан зийнатланган.

Гарчи эрурмен толеъи Феруз ила оламға шоҳ,
Лек ул парилар сарвари оллидадурман қул букун.

Ушбу байт бадиий ижодда шундай бир қонуният мавжудлигидан далолат берадики, тождор шоирлар аро мартаба жиҳатидан яқинлик тафаккур ва туйғулар яқинлигига олиб келар экан. Ферузнинг мазкур байтини ўқир эканмиз, беихтиёр Бобурнинг машҳур рубоийси эсга келади:

Сен гулсену мен ҳақир булбул дурмен,
Сен шуъласену ул шулъага мен қулдурмен,
Нисбат йўқтур деб ижтиноб айламаким,
Шоҳмен элга, вале сенга қулдурмен.

Феруз ғазали Бобур рубоийсидаги фикрий-руҳий ҳамоҳанглик юқоридаги хулосаға келишимизга асос бўлди. Феруз Бобурнинг рубоийсини ўқиган ва таъсирланган бўлиши эҳтимол. Аммо, назаримизда, Феруз Бобур рубоийсини кўрмай-билмай туриб ҳам унинг рубоийсидагига монанд бадиий фахрия ижод этиши мумкин эди. Чунки ҳар иккала шоир ҳам салтанат соҳиблари. Улар элга, "олам"га шоҳ. Бундай мавқедаги ижодкорларда ифтихор туйғуси муштарак бўлиши табиий. Бу ҳукмдорлар айни вақтда дарвештабиат шоирлар. Улар ишқу муҳаббат мубталоси. Ишқ ичра шоҳу дарвеш баробар. Демак, уларнинг элга шоҳу валекин маъшуқага қулликлари ҳам умумий бир ҳол. Мазкур шеърлардаги "маъшуқа" зимнида мутасаввуф ошиқлар манзури Оллоҳ ҳам, унинг инсоний сиймоси ҳам мужассам, албатта.

Энди мухаммас таҳлилига ўтайлик. Ушбу шоҳвор фахрия байтга Огаҳий ҳазрат қандай илова қилдилар экан?

Гар давлату ҳашмат аро борман сулаймон дастгоҳ,
Бошим уза хуршиддек тобон эрур заррин кулоҳ,
Аммо эшитгин, Огаҳий, сансан манго бир некхоҳ...

Албатта, шоҳона ифтихорга шоҳнинг мақомида туриб, унинг тили билан қўшимча қилинади. Огаҳий сатрлари Феруз давлатмандликда афсонавий Сулаймоншоҳдек мартабага эга эканлигини, бошида офтобдек зар сочувчи тож порлашини таъкидлайди. Бу сўзлар Ферузни улуғлайди. Айни вақтда улар шоҳ шоирнинг ишқ йўлида нақадар ҳокисорлигини кўрсатишга ҳам қаратилган. Учинчи мисрада Огаҳий Феруз тилидан ўзига мурожаат этади ва дўстона маслаҳат оҳангини юзага чиқаради.

Феруз ғазалларидан яна биридаги фахрия ва унга Огаҳий боғлаган мухаммас мароқлидир:

Сулаймондек эрурман бахту давлат тахтида сокин,
Мутеи ҳукмим ўлмиш ваҳш, тайру, кофиру мўъмин,
Ҳавойи мидҳатимда, Огаҳий, пуртез бир лочин,
Агарчи бахти Феруз ила олам шоҳимен, лекин
Сенинг, эй ҳусн амири, бандайи беэътиборингман.

Маъшуқанинг лутфига, эътиборига сазовор бўлолмаслик, ожизлик, ҳокисорлик адабиётдаги ошиқ сиймосининг азалий хусусиятларидан. Ишқ йўлида оддий ошиқнинг беэътиборлиги бошқача, бироқ "олам шоҳи"нинг ҳокисорлик даражаси батамом ўзгача бир ҳолат. Ана шундай ўзига хосликни, ишқ аро шоҳу гадо тенглигини таъкидлаш шоҳ мақомининг нақадар улуғворлигини кўрсатишни, балки бўрттиришни

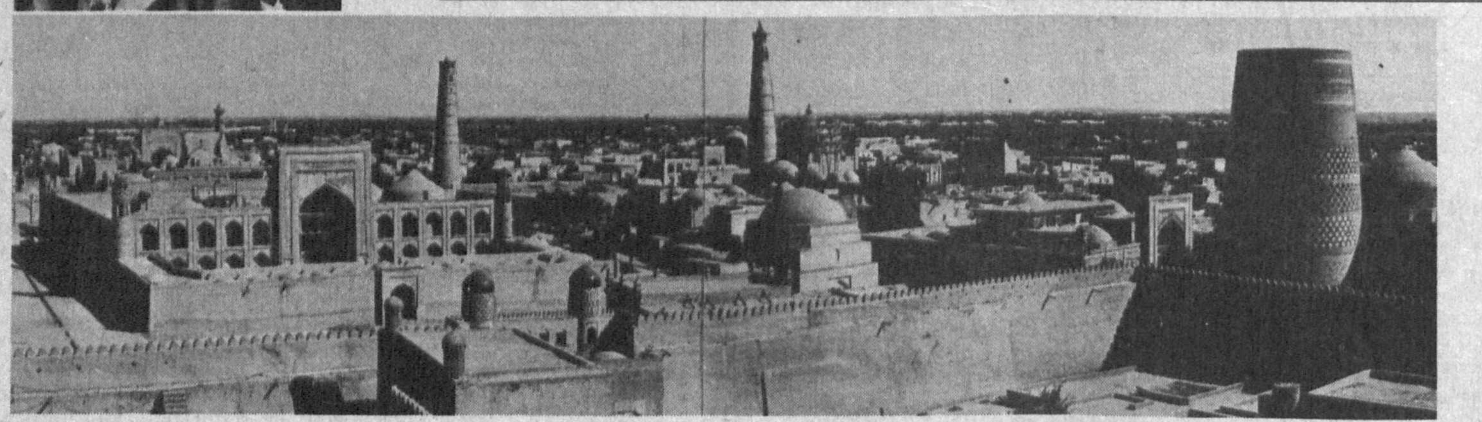

СУРАТДА: Хива шаҳри.

тақозо этарди. Бу ҳокисорлик билан улуғворлик орасидаги қутблар қарама-қаршилигини кучайтиради ва ҳокисорликни улуғлайди. Шунинг учун ҳам Огаҳий Феруз фахриясининг биринчи қисмини, мақтаъ байтининг биринчи мисрасини батафсил изоҳлайди. Феруз фахриясининг иккинчи мисраси эса Огаҳий боғлаган ҳар бир мисрага жуфт бўлиб байт ҳосил қилиши, тугал мазмун касб этиши мумкин. Масалан: Бахту давлат тахтида Сулаймоншоҳдек барқарорман, лекин Эй ҳусн шоҳи, сенинг мурувватингдан бенасибман. Кофиру мўъмин, қушлару ҳайвонот олами — бари менинг ҳукмимга тобе, лекин, эй ҳусн амири, ёлғиз сенгина менга бўйсунмайсан, балки мен сенинг амринг итоатидаман ва ҳоказо. Мисраъларни бир-бирига бу қадар мувофиқ, шаклан ва мазмунан мутаносиб тизиш мухаммас жанри мўъжизаси ҳамда Огаҳий санъаткорлиги белгисидир. Айни пайтда бундай далиллар Феруз ва Огаҳий қанчалик яқин маслакдош, устоду шогирд, сирдош дўст, ҳамкору ҳамнафас ижодкорлар бўлганлигидан далолат беради. Шундай қилиб, Огаҳий Ферузнинг воқеабанд ғазалини такомиллаштириб, ундаги воқебандликни ўз мухаммаси заминида ҳадди аълосига кўтарди.

Маълумки, ғазалнинг энг анъанавий ва маҳсулдор тури васф услубида битилганларидир. Феруз ғазалиётининг аксариятини ҳам шундай ғазаллар ташкил этади. Маъшуқани васф этиш йўлида яратилган ғазалларга мухаммас боғлаш ҳам ўзига хос ижодий тажриба. Огаҳий бу борада ҳам Феруз ғазалларига ўз бадиий маҳорати сеҳридан сайқал берган. Ферузнинг шундай ғазалларидаги баъзи байтларнинг такомиллашиш жараёнини кўздан кечирайлик:

Келса манго ғам жомининг зулмоти ўтру, не ажаб,
Оқса ҳамул зулмат аро кўздин қаро сув, не ажаб,
Навмидлиғ ғолиб бўлуб ҳам босса қайғу, не ажаб,
Бўлса кўзимга ёғду кун тундек қоронғу, не ажаб
Ким, зулфи шабранг остида қилмишсан ихфо оразинг.

Феруз байтида маъшуқанинг зулфи — сочи ва орази — юзи васф этилган. Байтнинг мазмуни қуйидагича: "Менинг кўзимга ёруғ кун қоп-қоронғу тундек кўринса, бунинг ажабланарли жойи йўқ. Негаки, тундек қоп-қора сочларинг остида оппоқ юзингни яширмишсан". Аввало, бу байтнинг ўзи маҳорат билан битилган. Феруз бир йўла икки хислатни (ёғду кундек ораз ва тундек қоронғу залф) муболағали тарзда, тарди акс усули воситасида васф эта олган.

Маъшуқа юзини кўришга муштоқликни, висол соғинчи, ҳижрон изтироби тасвирини кучайтириш мақсадида Огаҳий соч тимсолига урғу берган. Мухаммас бандининг биринчи мисрасидаги ошиққа дучор келган "ғам қадаҳининг зулмати" зулфнинг қаролигидан киноя. Иккинчи мисрадаги ўша зулмат таъсирида кўздан оққан қаро сув ҳам қаро зулф тавсифини тўлдиришга қаратилган. Учинчи мисрадаги ошиққа ноумидлик ғолиб келиб, уни қайғу босиши тафсили ҳам қаро зулфнинг қаро қийноғини қабартириб кўрсатади. Қаро зулф сифатлари қанча муфассал шарҳланса, оқ юз висолига муяссарлик имконияти шунчалик мушкуллашади. Бадиий тасвирдан мурод ҳам шу ўзи — ошиқ изтиробларини таъсирчан тасвирлаш. Яна шуниси диққатга сазоворки, ғазал байтига Огаҳий қўшган сатрлар лирик қаҳрамоннинг маъшуқа жамолидан бенасиблик оқибатида оғирлашиб бораётган аҳволи руҳиятини тадрижий равишда ёритган. Демак, Огаҳий маҳорати шарофати билан мухаммаслар психологизм — руҳият таҳлили авж нуқтага кўтарилган.

Инсон жамолини, гўзаллигини тасвирлаш, умуман, бадиий адабиётнинг ўзига хос — специфик хусусиятидир. Бу кўҳна адабиётимиздан, айниқса, ғазал жанрига тааллуқли хосиятдир. Бадиий асар инсон манзарасини қанчалик мукаммал тасвирлай олса, у шунчалик гўзалдир. Мумтоз ғазалнависларимиз, аксарият ҳолларда, инсонда илоҳий гўзалликни кўришган ва куйлашган. Инсон малоҳатини илоҳий қудрат ижоди, илоҳий ижодкорлик самараси, аллоҳ жамолининг акси, мазҳари тарзида талқин этиб келишган. Бундай ҳол Феруз ва Огаҳий рубобиёти учун ҳам хос эди. Буни Феруз ғазалининг бир байти ва унга Огаҳий илова этган мисраълар мисолида кўришимиз мумкин:

Шаҳло кўзу мушкин қошу холи муанбарлар била
Зийнатлиғ этмишдур басе тангри-таоло оразинг.

Байтда инсоннинг тангри-таоло зебу оройиш берган ҳусни ажойиб тасвир этилган. Унда манзурнинг кўз, қош ва холи ўзининг сифатлашлари билан музайян. Мана шу тасвирданоқ ғазалхон мафтункор бир маъшуқа сувратини аниқ тасаввур этиши мумкин. Лекин инсон ҳусни фақат кўзу, қошу холдангина иборат эмас. Бошқача айтганда, манзурнинг чеҳраси тасвирига яна қўшимча чизгилар билан зебу оройиш бериш имконияти бор. Аллоҳнинг қудрати чексиз бўлгани сингари, инсоний гўзаллик ва унинг тасвир имкониятлари ҳам чексиздир. Гўзалликни қай даражада тасвирлаш, яна Аллоҳнинг мадади билан, соҳир қалам қудратига боғлиқ. Масалан, Огаҳий қуйидаги мисралар билан Феруз чизган сувратни янада такомиллаштиради:

Чоҳи занахдону баногўши мунавварлар била,
Нозик даҳону жонфидо нутқи мукаррарлар била,
Дилкаш хату ширин лабу зулфи муаттарлар била...

Ана энди ушбу мисралар Феруз байтига пайванд равишда тўлақонли адабий портретини китобхон тасаввурида яққол гавдалантира олади. Бундай адабий тажрибалар фақат Огаҳий каби йирик санъаткорлар маҳоратини эмас, балки мухаммас жанри бадиий имкониятларининг ғазалга нисбатан кенгроқ эканлигини ҳам кўрсатади.

Ферузнинг Огаҳий мухаммасига асос бўлган энг етук асарларидан бири "оҳиста-оҳиста" радифли ғазалидир. Ушбу ғазал ҳам мазмунан, ҳам шаклан — яъни бадиий мазмун-мундарижаси, бадиий тимсоллар тизими, ҳажм эътибори билан гўзалдир. Ғазал, бадиий қурилишига кўра, воқеабанд ғазаллар туркумига мансуб. Маълумки, ўзбек мумтоз адабиётидаги воқеабанд ғазаллар бўстонида ҳазрати Алишер Навоийнинг "Тун оқшом келди кулбам сари ул гулруҳ шитоб айлаб, Хироми суръатидан гул юза хайдин гулоб айлаб" байти билан бошланувчи ғазали гултож асарлардан. Навоийдан кейин бу ғазалга татаббую назира ёзиш, мухаммас боғлаш анъанаси кенг ёйилган ва узоқ, сермаҳсул давом этган. Бу соҳадаги тажрибаларни, жуда кўп ижодкорлар авлоди қатори, Ферузнинг устозлари — Мунис ва Огаҳий ижодиётида ҳам кузатиш мумкин. Феруз мазкур ғазалини яратишда мана шу самарбахш тажрибалардан илҳомланган бўлиши керак. Ферузнинг нозик таъби назми уни ўта анъанавийликдан сақланиб, имкон қадар ўзига хосликка интилишга чорлади. Буни ғазалнинг радифиданоқ сезиш мумкин. Феруз анъанавий "шитоб айлаб" радифига терс маънодаги такрорланувчи "оҳиста-оҳиста" сўзларини радиф сифатида танлайди. Анъанавий маъшуқа ошиғи ёнига "шитоб айлаб" келса, Ферузнинг маҳбубаси ўз ёрини висолидан "оҳиста-оҳиста" баҳраманд этади. Демак, ғазал ўзига хос нафосати билан улуғ устоз Огаҳий лутфига сазовор бўлган, натижада, мумтоз мухаммас юзага келган.

Кўпчилик руҳбоб асарларда, асосан, икки лирик қаҳрамон иштирок этади. Улар адабиётшуносликда ошиқ ва маъшуқ, ҳабиб ва маҳбуб, шоир ва манзур номлари билан юритилади. Воқеабанд ғазал ва мухаммасда лирик воқелик ана шу икки лирик қаҳрамон орасидаги руҳий кечинмалар, висол воқеаси, суҳбат-мунозара асосида тасвирланади. Аксарият воқеабанд ғазалларнинг мундарижаси шундай тузиладики, унда ошиқнинг ҳижрон изтиробидаги кечинмалари, висол ваъда этган маъшуқанинг кириб келиши, ошиқ ва маъшуқа ўртасидаги висол анжумани, суҳбат-айтишув тасвири бирин-кетин ўрин олади. Албатта, ғазал табиати тақозосига кўра, мундарижанинг келтирилган фасллари ниҳоятда сиқиқ ва ихчам акс этади. Ҳатто, айтиш мумкинки, инсон ҳаётидаги азиз онларнинг бу қадар қисқа тасвирдан баъзан қаноат ҳосил қилиши қийин. Англашиларлики, бундай ғазаллар мазмун-мундарижасини такомиллаштиришга эҳтиёж бор. Йирик истеъдод соҳиблари учун бу зарурат даражасидадир. Огаҳийнинг:

Чекиб ҳижрон аро фиғон оҳиста-оҳиста,
Етар эрдим ўларга ҳар замон оҳиста-оҳиста.

бошланмали мухаммаси ана шундай зарурат фарзандидир.

Огаҳий, аввало, музтариб ошиқ кечинмаларини кенгроқ шарҳлашга ҳаракат қилган ва бунга эришган. Фикримизга мухаммаснинг биргина банди далолат бўлиши мумкин:

Неча муддат эдиким, ҳажр дардиға бўлуб дучор,
Таним эрди заифу, кўнглум афгору, кўзим нокор,
Топо олмай даво олам аро, юз саъй этиб изҳор,
Эдим ҳижрони дарди шиддатидин ўлгудек бемор,
Етурду васлидан сиҳҳат равон оҳиста-оҳиста.

Феруз ғазали байтида лирик қаҳрамон аҳволи тасвири бир мисрадагина ифода этилган. Огаҳий ўз қўшимча мисралари орқали ошиқ, ҳижрон дарди шиддатидан ўлгудек бемор "бўлишининг касаллик тарихи"ни "неча муддат" аввалроқдан бошлайди. Даставвал, ошиқ аҳволи руҳиясига сабаб — ҳажр дардига мубтало бўлмоқ, — ёритилади. Кейин бунинг оқибатида тани заиф, кўнгли афгор, кўзи нокор ҳолатга тушиши тасвирланади. Навбатдаги босқичдан лирик қаҳрамоннинг ҳижрон дардига даво излаб олам аро сарсон-саргардон кезиш ҳасби ҳоли ўрин олади. Эндиликда ошиқнинг руҳий аҳволи тугал аёнлашадики, унинг "ўлгудек бемор" ҳолатга келиши дабдурустдан эмас, балки даражама-даража юз берган экан. Шундай қилиб, мухаммасда инсон руҳияти таҳлили камоли маҳорат билан амалга оширилди. Зотан, лирик-руҳбоб асарнинг табиий тароватн ҳам шунда.

Воқеабанд ғазалнинг энг қизиқарли жойи машуқанинг висол анжуманига кириб келиши ва ошиқ билан мулоқот жараёни тасвиридир. Ушбу жараён ҳам кўп ҳолларда ғазалда анчайин шошқин, юзакироқ, ихчам чизгилар воситасида ифодаланади. Чунки ғазал шакли бундан ортиқ муфассал воқеабандликни кўтармайди. Мухаммас жанри эса лирик воқелик изчиллигини, ҳис-туйғулар ва ҳаракат силсиласини, эҳтирослар пўртанасини бор бўйича сувратлантиришга қодир. Айтайлик, маъшуқа ошиқ ҳузурига келди ва

Деди: "Кей ошиқи зорим, малоли дарди ҳижрондин,
Бўлубсан асру зори нотавон оҳиста-оҳиста"

Хўш, бу гапларни қандай, қай тарзда, қандай равишда, қандай ҳолатда айтди? Руҳбоб асар камолоти учун, инсоннинг маънавий-руҳий эҳтиёжи учун шундай чизгилар ҳам зарурми, йўқми? Бу саволга жавоб ўрнида юқоридаги байт олдидан Огаҳий қўшган сатрларни келтириш кифоя:

Вафову меҳр афзун зоҳир айлаб ҳадди имкондин,
Сочиб дурру гуҳар ҳар сўзлаганда лаъли хандондин,
Аёмай жонфизо ширин сўзин ман зору ҳайрондин...

Висол баҳрамандлигидан ҳаяжонланиш, шодланиш туйғулари билан йўғрилган бу хатти-ҳаракатлар тасвири, шубҳасиз, лирик қаҳрамон қиёфасини янада аниқроқ жонлантиради ва инсон руҳиятини кўпроқ озиқлантиради.

Маъшуқа нутқининг давоми акс этган кейинги байтда у ошиқни муродига етказиш мақсадида секин ва пинҳона кириб келганлиги хабар қилинади, холос. Манзурнинг бундай илтифотгузорлигини Огаҳий ҳазратлари қандай талқин этаркинлар. Анъанага кўра, ғазал ва мухаммасларда лирик қаҳрамонлардан бири, асосан, маъшуқа фазилатлари мақталади. Асар ошиқ, яъни шоирнинг ўзи томонидан ёзилганлиги туфайли, камтаринлик юзасидан, унинг таҳсинга сазовор фазилатлари деярли тавсиф этилмайди. Огаҳийнинг санъаткорлиги шундаки, у мухаммас жанри шарт-шароитлари доирасидан шунга имкон топади. У шундай усулни қўллайдики, асарда ошиқнинг фазлу фазолати ҳам аъло даражада мадҳ этилади, айни пайтда ғазал муаллифи Ферузнинг камтаринлигига ҳам футур етмайди. Огаҳий ошиқнинг фазилатлари изҳори учун маъшуқа суханварлигини сафарбар этади:

Фироқимда неча кун имтиҳон ҳолингни қилмишман,
Ниёзу ажзингу ихлосу сидқинг кўзга илмишман,
Бори ушшоқ аро лойиқ сани лутфимға билмишман,
Бу дам васлим била коминг раво айларга келмишман,
Мақомингға бори элдин ниҳон, оҳиста-оҳиста.

Огаҳийнинг ғазалга қўшган янгилиги Феруз мисраларига занжирдай чамбарчас боғланади. Ушбу хулосамизнинг исботи шундай бўладики, масалан Феруз мисраларига савол берсак, жавобини Огаҳий сатрларидан топамиз. Ҳарқалай, маъшуқа ошиқни муродига етказиш учун нега ўз ихтиёри, ўз хоҳиши билан келди? Бу иқрор, эътироф, тантилик, мурувватнинг бойиси нима? Сабаб шундаки, маъшуқа ўз ҳижрони қийноғида ошиқни бир муддат синаб кўради. У синовдан яхши ўтади. Маъшуқа ошиқнинг ажзу ниёзи, садоқату ихлосига тан беради. Уни бор ошиқлар орасидан ўз илтифотига лойиқ деб топади. Шунинг учун ошиқ манзилига оҳиста отланади.

Яна бир бандда ошиқ фазилатларининг маъшуқ томонидан дилбар васф этилиши мароқли:

Замиринг ишқинг ичра соф экандур ўйлаким шиша,
Онга келтурмадинг ёди руҳим дин ўзга андиша,
Ғамим тоғиға субҳу шом уруб Фарҳоддек теша,
Неча кун дарди ҳижроним аро сабр айладинг пеша,
Бўл эмди васлим ичра шодмон оҳиста-оҳиста.

Ушбу мисраларда ошиқнинг синов давридаги хулқ-атвори шарҳланади. Ошиқнинг қалби шишадек тиниқ, мусаффо эканлиги уни маъшуқа жамоли орзусидан бошқа хаёл хиралаштирмаганлиги, ғам тоғини қўпоришда Фарҳоддек матонатлилиги, сабр-тоқат соҳибилиги висолга йўл очганлиги чиройли бадиий эътироф этилади. Бу сатрлар бадиий моҳият билан бирга катта ахлоқий-тарбиявий аҳамиятга эга.

Ишқ-муҳаббатдаги интим лаҳзалар манзарасини, висол онларининг лаззат ва эҳтиросларини ошкора масрурлик билан, авж пардада, қиёмига етказиб тасвирлашни мумтоз адибларимиз орасидан Огаҳий лирикасида кузатиш мумкин. Таҳлил этилаётган мухаммасда устоду шогирд — Огаҳий ва Ферузнинг бу борада ҳам бир-бирдан қолишмаслигига гувоҳ бўламиз:

Бериб жон нақдини, истар халойиқ борҳо лаълим,
Бирининг қилмомишдур бир нафас комин раво лаълим,
Вале маҳзи карамдин воқиф қилмишман санга лаълим,
Агар истарсан ўпмоқликни, инак жонфизо лаълим,
Ваё қучсанг белим, инак, миён оҳиста-оҳиста.

Маъшуқанинг фавқулодда шаддод бу қиёфаси ҳамиша ҳайратомуздир. Шуниси қизиқки, бу типдаги воқеабанд ғазалларда лирик маъшуқа ошиққа нисбатан фаол руҳда тасвирланади. Маъшуқанинг мардонавор ҳаракатлари, ташаббускорлиги, ўктамлиги ошиқдаги ожизу нотавонлик, журъатсизликни маҳв этади:

Бу сўзларни дебон чекти мани бўйнумға солиб даст,
Ман онинг ўтрусиға ҳам қилиб қаддимни бўлдим паст,
Ул этти оғзима ширин лабини шаҳддек пайваст,
Ман ўлдим ёр лаъли бодаси бирла бўлиб сармаст,
Фироқи ранжидин топдим амон оҳиста-оҳиста.

Ушбу уйғун сатрларни мутолаа этарканмиз, гўё улкан адабий мактаб яратган устоз Огаҳий шогирди Ферузга ишқий кечинмаларнинг бадиий тасвиридан ҳам сабоқ бераётгандек, ўз полопонини қанотлари остида асраб-авайлаб машқ қилдириб, ижод осмонининг баланд сарҳадларига елкадош парвоз қилаётгандек тасаввур уйғотади. Дарвоқе, маслакнинг бирлиги, адабий муҳитдаги маснаднинг яқинлиги, дарддошлик, таъби назмнинг ҳамоҳанглиги, яккаламлик ҳаммуаллифларнинг ҳар бир асарида уфуриб туради. Бу ўринда яккаламлик шундай моҳиятга эгаки, гўё мухаммасларнинг ҳар банди, икки эмас, бир қалб ва бир қаламдан қуйилиб чиққандек. Мабодо, тугалланма банддаги адабий тахаллусларни мустасно этсак, ёки уларни оддий сўзлар ўрнида ўқисак, мухаммас икки қалам ва қалбнинг маҳсули эканлигини исботлаш ҳам душвор:

Тўкиб ҳижронда йиллар Огаҳий ашкини су янглиғ,
Висол иқлими сори гом уруб чобук буғу янглиғ,
Етушти маснади ком узра шоҳи комжў янглиғ,
Киши гар содиқ эрса ишқ аро васл ичра бу янглиғ:
Бўлур Ферузбахту комрон оҳиста-оҳиста.

Албатта, ҳаётда бу сиймолар ўзга-ўзга одам эдилар. Ҳижронда йиллар ашкини сувдай оқизиш Огаҳий қисмати бўлса, мартабаю маишат соҳасидаги сингари ишқ бобида ҳам ферузбахту комрон давр суриш Феруз насиби эди. Бироқ ижод маснадида, адабиёт мазҳаргоҳида улар синашта суворий, садоқатли устоду шогирд, чинакамига ферузбахту комрон шоирлар эдилар.

Нусратулло ЖУМАХЎЖА,
Ўзбекистон Республикаси Маънавият ва маърифат жамоатчилик маркази Миллий ва умуминсоний қадриятлар бўлимининг мудири.

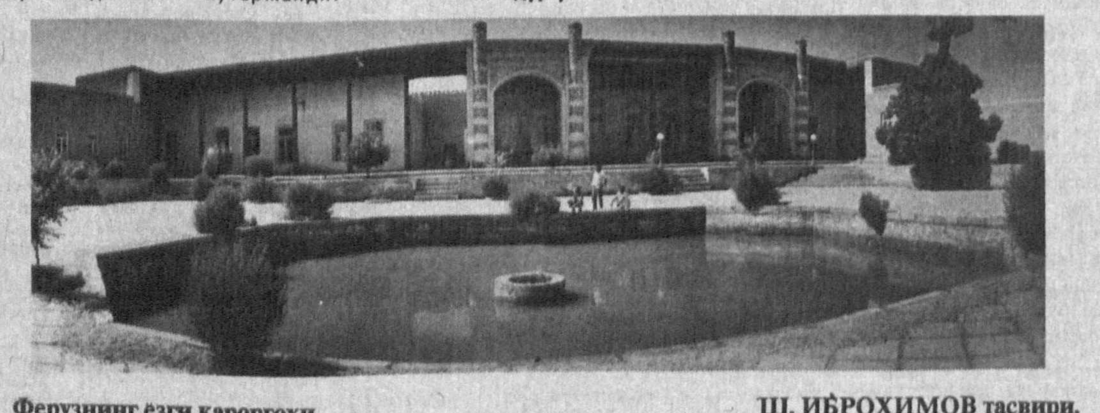

Ферузнинг эзги қароргоҳи. Ш. ИБРОҲИМОВ тасвири.

• Феруз ғазалларидан

УЛ ПАРИЛАР САРВАРИ ОЛЛИДАДУРМАН ҚУЛ БУКУН...

***

Нечук офат эдинг, эй сарвиқомат,
Бошимға солди ишқинг юз қиёмат.
Қиёмат шўришин жаҳонға солдинг,
Жаҳондин мунъадам бўлди фароғат.
Фароғат истаган чиқсун жаҳондин,
Топилмасдур тирикликда саломат.
Саломат аҳли бошиға фалакдин
Даме тинмай ёғар санги маломат.
Маломат тошидин озурдадурлар
Бу кўҳна дайрда аҳли фаросат.
Фаросат хайлининг оллида букул,
Бошингга солмайин чини малолат.
Малолат чекмайин десанг жаҳонда,
Худонинг берганига қил қаноат.
Қаноат бирла сабр ўлса санга иш,
Ҳар ишда қилмағунг ҳаргиз надомат.
Надомат бирла умрим ўтди, ё Раб,
Етур тонгла расулингдин шафоат.
Шафоат жомидин саршор қилғил,
Ҳазин Ферузни шоҳи рисолат.

***

Ёр сўрорға мен ҳазин ҳолини келмади, нетай?
Ишқи ўтиға куйганим кўзига илмади, нетай?
Гарчи жаҳонда йўқтурур ман киби ишқи ичра зор,
Ҳолима раҳм бир нафас умрида қилмади, нетай?
Масти шароби ҳусн ўлуб кўзлари хобу ноздин,
Ҳолима қилғали назар бир дам ойилмади, нетай?
Ҳар неча ман ҳазиниға қилди висоли ваъдасин,
Ваъдаси ичра бир нафас, лек топилмади, нетай?
Ишқ эли шоҳиман, вале ошиқининг қаторида
Ушбу ҳазинин ул пари кўзига илмади нетай?

***

Гулшан ичра сарв ёхуд ул қади мавзунмудур?
Наргис эрканму ва ё ул чашми пурафсунмудур?
Ул гул олмишму қизил гул илкига бу боғ аро,
Ё шаҳиди ишқ қонидин қўли гулгунмудур?
Гул нечук гулгун юзунгга ўзни монанд айлагай —
Ким, онинг ранги юзунгдин дамбадам афзунмудур?
Гул уза шабнамму ёхуд булбул ашки ҳажриддин
Гул боши узра нисор ўлғон дури макнунмудир?
Буки, тинмай гулшан ичра нола айлар андалиб,
Ул дағи бир гул ғамидин ман киби маҳзунму дур?
Дўстлар, Лайлини гулрўйимга ташбеҳ айламанг,
Ким онинг девонаси мен зордек Мажнунмудур?
Эй кўнгул, ул гул висоли ичра шод эткан сани
Бахти Ферузингму ёхуд гардиши гардунмудур?

***

Базмимга келди ул пари рухсорин айлаб гул букун,
Чексам, нетонг, ўтлуғ наво ул навъким булбул букун.
Бўлди машомим мушк иси бирла муаттар, эй кўнгул,
Юз узра ёзмишдур магар ул дилрабо кокул букун.
Кўнглумга таъсир этмаса булбул фиғони, не ажаб —
Ким, гулузорим илкида мийно қилур қул-қул букун.
Сармасти саҳбо бўлғоли чиний қадаҳни тўлдируб
Аввал ўзи нўш айлабон тутти манга ҳам мул букун.
Ул оташин юзни кўруб, гулшанда шайдо андалиб,
Ишқи ўтиға ўрнатиб, бўлмиш вужуди кул букун.
Тун бода ичмай, зоҳидо, худбунлик изҳор айладинг,
Бу беадаблик бўйнига тасбиҳинг этмиш ғул букун.
Гарчи эрурман толеъи Феруз ила оламға шоҳ,
Лек ул парилар сарвари оллидадурман қул букун.

ХАЛҚ СЎЗИ • НАРОДНОЕ СЛОВО
• ТЕЛЕФОНЛАР: маълумот учун 33-07-48; эълонлар бўлими 32-09-25.
Индекс: 64608.

МУАССИСЛАР:
Ўзбекистон Республикаси Олий Кенгаши Раёсати ва Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамаси.

Бош муҳаррир: Анвар ЖЎРАБОЕВ.

• МАНЗИЛИМИЗ: 700000, ГСП Тошкент шаҳри, Матбуотчилар кўчаси, 19-уй.
Навбатчи муҳаррир — О. Раҳимов, навбатчи — Т. Долиев.

Рўйхатдан ўтиш тартиби №0001 Буюртма Г. — 1053 70362 нусхада босилди, ҳажми — 2 табоқ. Офсет усулида босилган. Қоғоз бичими А – 2 Босишга топширилди — 00.45.
«Шарқ» нашриёт-матбаа концерни. Корхона манзили «Буюк Турон» кўчаси, 41. Газета IBM компьютерида терилди ва саҳифаланди. Босишга топшириш вақти — 21.00. 1 2 3 4 5 6